

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ
PREZENČNÍ STUDIUM
2013–2015**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Gabriela Formánková

Negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí na žáky 2. stupně ZŠ

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:
ThDr. et PhDr. Radek Mezuláník Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER
FULL-TIME STUDIES
2013-2015

DIPLOMA THESIS

Bc. Gabriela Formánková

**Negative and positive effects of social networks to pupils in
the 2. grade of primary school**

Prague 2014

Diploma Thesis Work Supervisor:
ThDr. et PhDr. Radek Mezuláník Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. února 2015

Jméno autora/ky

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, panu ThDr. et PhDr. Radku Mezuláníkovi Ph.D., za vstřícný přístup, odbornou pomoc a cenné rady během zpracování práce.

Anotace

Diplomová práce se ve své teoretické části zabývá komunikací ve virtuálním prostředí, kterou umožňují sociální sítě. Dále přináší přehled českých a zahraničních sociálních sítí a rozebírá jejich negativní a pozitivní vlivy na uživatele. Pozornost je věnována dětské psychologii, konkrétně vývojovým poznávacím procesům v období puberty. Praktická část je založena na dotazníkovém šetření.

Klíčová slova

České sociální sítě, disinhibice, Facebook, komunikace, kyberšikana, negativní vlivy, pozitivní vlivy, pubescenti, sociální sítě, virtuální komunikace, zahraniční sociální sítě.

Annotation

The Diploma Thesis within its theoretical part deals with communication in a virtual environment that allows social networks. Also provides an overview of Czech and foreign social networks and discusses their negative and positive influence on the users. Attention is paid to child psychology, particularly cognitive developmental processes during pubescence. The research is based on a questionnaire survey.

Key words

Communication, cyberbullying, Czech social networks, disinhibition, Facebook, foreign social networks, negative influence, positive influence, pubescent, social networks, virtual communication.

OBSAH

ÚVOD	8
1 TEORIE KOMUNIKACE	10
1.1 Druhy komunikace.....	12
1.2 Funkce komunikace.....	16
1.3 Motivace ke komunikaci.....	17
2 KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ INTERNETU	19
2.1 Specifika virtuální komunikace.....	21
2.2 Identita on-line.....	23
2.3 Disinhibce.....	25
2.4 Jazykové proměny.....	26
3 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	28
3.1 Vznik sociálních sítí.....	29
3.2 Teoretický koncept sociální sítě jako komunity.....	30
3.3 Zahraniční sociální sítě.....	31
3.4 České sociální sítě.....	35
3.5 Bezpečnost v sociálních sítích.....	36
4 NEGATIVNÍ VLIVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	37
4.1 Kyberšikana.....	37
4.1.1 Znaky kyberšikany.....	38
4.1.2 Projevy kyberšikany.....	40
4.1.3 Dopady kyberšikany.....	43
4.1.4 Prevence kyberšikany.....	46
4.2 Závislost na sociálních sítích.....	47
5 POZITIVNÍ VLIVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	50
6 DĚTSKÁ PSYCHOLOGIE	52
6.1 Charakteristika dospívání podle vývojové psychologie.....	55
7 VÝZKUM	59
7.1 Vymezení cíle.....	59
7.2 Otázky a hypotézy.....	59
7.3 Výzkumný vzorek.....	61
7.4 Výzkumná metodika.....	62
7.5 Časová organizace výzkumu.....	63
7.6 Výsledky výzkumu.....	64
7.7 Interpretace a diskuze výsledků.....	83
7.8 Závěry výzkumu.....	86
ZÁVĚR	89
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	92
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	95
SEZNAM PŘÍLOH	97

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se zabývá vlivy sociálních sítí na jedince. Popisuje negativní vlivy, jakými jsou hrozící kyberšikana v online prostředí, potencionální závislost na neustálém sledování sociálních profilů ostatních lidí, navazování kontaktu s neznámými osobami apod. Ovšem zmiňuje i druhou, pozitivní stránku, kterou sociální sítě svým uživatelům nabízejí, především možnost komunikace s kýmkoli v nezávislosti na čase a místě, kde se jedinci nacházejí.

Problematika sociálních sítí je v dnešní době velmi frekventované téma především v souvislosti se skupinou dětí a dospívajících, kteří jsou i přes svůj nízký věk vlastníky zpravidla nejen jednoho elektronického zařízení, a zároveň i aktivními uživateli sociálních sítí. Připojení k internetu ať už z domova, ze školy či jiného prostředí, umožňuje registrovaným jedincům komunikovat, přidávat příspěvky, sdílet fotografie apod. s ostatními jedinci, kteří jsou na stejné sociální síti připojeni.

Vybrané téma diplomové práce s konkrétním věkovým vymezením žáků 2. stupně ZŠ, bylo zvoleno z osobních důvodů autorky, neboť má ve stejném věku mladší sestru, která sama je už ve svých třinácti letech uživatelem více než jedné sociální sítě.

Cílem této diplomové práce bylo popsat negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí. Z negativních vlivů se především zaměřuje na hrozbu kyberšikany a závislosti na sociálních sítích. Chce však i poukázat i na málo zmiňované výhody, které sociální sítě registrovaným uživatelům poskytují. Dalším z cílů této diplomové práce bylo porovnat výsledky výzkumu dotazníkového šetření, kterého se zúčastnily dvě základní školy, konkrétně žáci 2. stupně těchto škol a zjistit, zda se od sebe liší užívání sociálních sítí u žáků v Kladně, velkém městě nedaleko Prahy, a Stochově, menším města nedaleko Kladna.

Struktura obsahové stránky práce obsahuje kapitoly týkající se komunikace, od které se následně odvíjejí kapitoly zaměřené na komunikaci ve virtuálním prostředí. Po objasnění specifické komunikace ve virtuálním prostředí jsou věnovány kapitoly

sociálních sítí, jejich vzniku a rozdělení na zahraniční a české. Následují kapitoly o negativních vlivech a pozitivních vlivech sociálních sítí. V kapitole o negativních vlivech je podrobně vysvětlena kyberšikana a závislost na sociálních sítích. Kapitola zabývající se pozitivními vlivy se zaměřuje především na výhodu rychlosti komunikace mezi jedinci. Považuji za nezbytné zmínit, že většina autorů, z jejichž prací autorka diplomové práce vycházela, se věnuje pouze negativním vlivům sociálních sítí a opímíjí stránky kladné. Poslední kapitola v teoretické části se zaměřuje na charakteristiku dospívajících jedinců dle vývojové psychologie.

Empirická část práce byla zpracována pomocí dotazníkového šetření, které probíhalo na 2. stupni dvou základních škol, jedné v Kladně a druhé ve Stochově.

TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORIE KOMUNIKACE

Existuje řada vědních oborů, které chápou a tudíž i vysvětlují komunikaci dle svého zaměření. Kupříkladu sociologie se více zajímá o společenské dopady a důsledky než o samotný průběh komunikace. Politologie se zaměřuje na hromadnou komunikaci, konkrétně na to, jak působí na vytváření veřejného mínění a na názorovou dynamiku ve společnosti. Psychologie chápe komunikaci jako nejdůležitější formu sociálního styku a soustředí se především na komunikaci mezilidskou. A co se týče pedagogických věd, tak to jsou „*vědy o speciálním typu komunikace, jehož cílem je předávat poznatky a naučit recipienty vyhledávat informace.*“¹

Jsou známy čtyři modely komunikace, které se snaží, co nejlépe popsat komunikační proces. Mezi tyto modely řadíme strukturální model, kulturní model, propagační model a příjmový model. Strukturální, neboli lineární (přenosový) model, je osvědčeným způsobem vnímání komunikace. Jedná se o model komunikace, který „*schématicky zachycuje komunikační tok jako přenos sdělení od odesílatele k příjemci prostřednictvím komunikačního kanálu a s důsledkem účinků na příjemce.*“² Tento model komunikace popsal H. Lasswell. Nicméně neuznávanější z počátečních modelů masové komunikace vycházející z definice H. Laswella předložili B. Westley a M. McLean, kteří přenosový model rozšířili o roli komunikátora. Model kulturní vnímá komunikaci jako konstruování prostoru významů, v němž se příslušníci dané kultury pohybují. V tomto modelu se komunikace stává rituálem, v jehož rámci se účastníci vztahují ke sdílenému kontextu a do něj zařazují nabízené či vyhledané sdělení. U propagačního modelu jde především o to se předvést a získat a udržet

¹MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 16. ISBN 978-80-7452-002-0.

²REIFOVÁ, I. a kol. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. s. 149. ISBN 80-7178-926-7.

zrakovou či sluchovou pozornost. Jelikož „*pozornost bývá považována za bezprostřední cíl a je pak často brána jako měřítko úspěchu či selhání.*”³ Příjmový model poukazuje na to, že zjevná moc médií je částečně iluzorní, neboť poslední slovo má nakonec publikum.

Pro účely této diplomové práce je nezbytné definovat lidskou komunikaci, kterou autoři kalifornské paloaltské školy P. Watzlawick, J. B. Bavelasová a D. D. Jackson definovali jako „*médium pozorovatelných manifestací lidských vztahů.*”⁴ Tito tři zmínění autoři přebírají dělení lidské komunikace na tři části podle Ch. W. Morrise, a to že každá komunikace má svou syntax, sémantiku a pragmatickou stránku. Syntax stránka komunikace nahlíží na jevy jako kódování, komunikační kanály, kapacitu komunikace, ruchy, redundance a statistické jazykové výskyty. Podstatou sémantiky jsou významy daných slov v komunikaci. Čili zda mluvčí, popřípadě pisatel a příjemce shodně rozumějí symbolům, metaforám apod.⁵ Pragmatickou stránkou komunikace nejsou jen slova, jejich konfigurace a jejich významy, ale také všechny neverbální průvodní projevy, včetně takzvané řeči těla. Z pragmatického pohledu není za komunikaci považována pouze řeč, ale „*veškeré chování, a každá komunikace – včetně komunikačních aspektů jakéhokoliv kontextu.*”⁶ Z takto definované lidské komunikace vyplývá, že „*ať se člověk snaží jakkoliv, nemůže nekomunikovat. Aktivita nebo neaktivita, slova či mlčení, vše má význam sdělení.*”⁷

³MCQUAIL, D. *Úvod to teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 74. ISBN 80-7178-714-0.

⁴WATZLAWICK, P., J. B. BAVELASOVÁ a D. D. JACKSON. *Pragmatika lidské komunikace*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1999. s. 17. ISBN 80-86088-04-9.

⁵VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-1.

⁶WATZLAWICK, P., J.B. BAVELASOVÁ a D. D. JACKSON. *Pragmatika lidské komunikace*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1999. s. 18. ISBN 80-86088-04-9.

⁷Tamtéž, s. 43.

Hartl a Hartlová definují mezilidskou komunikaci jako „*dorozumívání mezi lidmi, které může být verbální, slovní nebo neverbální, mimoslovní.*”⁸

Nicméně pro účely této diplomové práce bude nejvhodnější následující definice, a to že: „*Komunikace je přenos informace pomocí znakového systému, uskutečňovaný mezi lidmi přímo nebo pomocí technicko-organizačních prostředků.*”⁹ Na základě této definice je nutné objasnit termín informace. V tomto případě chápeme informaci jako „*snížení neurčitosti (nejistoty) poznání.*”¹⁰

1.1 Druhy komunikace

Mezilidskou komunikaci můžeme dělit dle různých hledisek. V této kapitole se zaměříme především na přímou a nepřímou komunikaci, komunikaci verbální a neverbální, na dělení komunikace podle komunikačního kanálu, na symetrii komunikace, na komunikaci synchronní a asynchronní a zmíníme i její některá další dělení.

Přímá a nepřímá komunikace

Hartl a Hartlová definují sociální přímou komunikaci jako „*komunikaci, která se uskutečňuje v přímém kontaktu tváří v tvář.*”¹¹ Jedná se tedy o komunikaci

⁸HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 259. ISBN 978-80-7367-686-5.

⁹MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 11. ISBN 978-80-7452-002-0.

¹⁰Tamtéž, s. 12.

¹¹HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 260. ISBN 978-80-7367-686-5.

interpersonální, jejíž komunikační řetězec je tvořen komunikátorem a komunikantem, čili „*nic jiného kromě lidských osob není ke přímé komunikaci zapotřebí.*“¹²

Nepřímá komunikace je taková, která „*probíhá na základě symbolického sociálního kontaktu, tj. zprostředkovaně třetí osobou či komunikačními prostředky.*“¹³ K uskutečnění je tedy nezbytný technický prostředek, který nepřímou komunikaci umožní.

Verbální a neverbální komunikace

Komunikace verbální je komunikace zprostředkovaná slovy. Lze ji dělit do tří úrovní, a to do úrovně suplementární, komplementární a metakomplementární úrovně. „*Suplementární – neustálé vzájemné vyrovnávání informační, emocionální a prožitkové úrovně vyměňovaných sdělení. Komplementární – jedna osoba je v direktivní, dominantní pozici vůči druhé, oba účastníci takové rozdělení rolí respektují. Metakomplementární – osoba, která je v dominantní pozici, tuto možnost nevyužívá a úmyslně ji přenechává druhé osobě.*“¹⁴ Dále do verbální komunikace patří písmo, včetně Braillova, znakování neslyšících a další se slovem spojené způsoby komunikace.

Je nezbytné zmínit i nepřímou verbální komunikaci, která se díky vynálezu písma převážně uskutečňuje vizuálně. Do nepřímé vizuální verbální komunikace se řadí znaky, jejichž význam je komunikant schopný vyjádřit slovně. Při překonávání jazykových bariér, či během situací vyžadujících rychlost (příkladem je dopravní značení) je využívána nepřímá nepísmová vizuální verbální komunikace.¹⁵

Neverbální komunikaci definuje Vybíral jako „*širokou oblast toho, co signalizujeme beze slov či spolu se slovy jako doprovod slovní komunikace.*“¹⁶ Do výčtu

¹²MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 19. ISBN 978-80-7452-002-0.

¹³HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 260. ISBN 978-80-7367-686-5.

¹⁴Tamtéž, s. 266.

¹⁵MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. ISBN 978-80-7452-002-0.

¹⁶VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 81. ISBN 978-80-7367-387-1.

neverbální komunikace se řadí gesta, postoje těla, výrazy tváře (mimika), pohledy očí, volba a změna vzdálenosti a zaujímání pozice v prostoru, tělesný kontakt, tón hlasu a další neverbální aspekty řeči, oblečení a jiné fyzické znaky vlastního zjevu.

Wahlstromová řadí mezi způsoby neverbálního komunikování, kterými člověk bezděky podává zprávu i o sobě, chronemiku a zacházení s předměty. Za chronemiku se považuje zacházení s časem, uspěchané chování, spěch v řeči, zbrkllost a dodržování či nedodržování avizovaného času. Co se týče způsobu zacházení s předměty, tak sem řadíme např. způsob řízení auta, zařízení bytu a pořádek či nepořádek na pracovním stole.¹⁷

Mimo jiné je neverbální komunikace mnohem bohatší v oblasti nepřímé komunikace, neboť zahrnuje veškeré umění kromě umění slovesného. Během přímé komunikace se neverbální komunikace uplatňuje zároveň s komunikací verbální.¹⁸

Komunikace podle komunikačního kanálu

Dalším hlediskem je dělení dle použitého komunikačního kanálu. Tímto kanálem je myšlen způsob, jímž komunikant vnímá znakový systém. Kanál může být založen na kterémkoliv smyslu, popřípadě na jejich kombinaci. Především jsou neodmyslitelné dva kanály – vizuální a akustický. Zpravidla během komunikace bývá využíváno obou, nicméně jsou i případy, například telefonní hovor, kdy je užit pouze jeden z nich. Je zřejmé, že pro okamžité působení je obraz, tudíž vizuální kanál, daleko účinnější díky řádově vyššímu informačnímu toku, což je „*množství informace za jednotku času*.“¹⁹

¹⁷VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

¹⁸MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.

¹⁹Tamtéž, s. 24.

Symetrie komunikace

Pojmy jednosměrné a obousměrné komunikace představují pouze dvě krajnosti u rolí účastníků komunikačního procesu. Symetrie tedy nepředstavuje dělicí znak, ale důležitou stránku komunikačního procesu.

Je zřejmé, že masová komunikace inklinuje k asymetrii. Mluvíme-li o asymetrické komunikaci, je do značné míry rozšířen názor, že v určitých vyhraněných případech může jít až o komunikaci degenerovanou. Příkladem takové degenerované komunikace je kázání, hlásání, velení s citelným negativním podtextem apod. Proto je nezbytné tyto nedostatky znát a následně je kompenzovat, jelikož důležité opodstatnění získává tento pojem především v pedagogické komunikaci a v oblasti hromadných sdělovacích prostředků.²⁰

U binární (párové) komunikace je žádaná komunikace symetrická. Symetrickou se komunikace stává tehdy, když se oba partneři chovají podobně. Tudiž oba chtějí mít poslední slovo, oba chtějí, aby druhý ustoupil atd. „*Ve funkčním, psychicky zdravém vztahu dvou partnerů musí být přítomny jak komplementární, tak symetrické způsoby.*“²¹ Za komplementární komunikování označujeme „*výměny, ve kterých se zastávají pozice obou účastníků a hlavně jejich chování v nich se doplňuje a nekonkuruje si.*“²²

Synchronní a asynchronní komunikace

Za synchronní komunikaci považujeme komunikaci, při níž „*ve stejný čas komunikují jak produktor, tak příjemce, vyměňují si navzájem pozice tak, že komunikace mezi oběma cirkuluje.*“²³ Příkladem synchronní komunikace je tedy rozhovor tváří v tvář, telefonování nebo dotyková komunikace beze slov. Pro účely této diplomové práce

²⁰MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.

²¹VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 50. ISBN 978-80-7367-387-1.

²²Tamtéž, s. 50.

²³Tamtéž, s. 51.

je nutné zmínit, že o synchronní komunikaci v digitálním prostředí mluvíme během chatování nebo při využívání služby ICQ.

*„Asynchronním komunikováním je taková výměna, kdy mezi vysláním zprávy a odpovědí nastane časová prodleva, a pozice, třebaže si je účastníci rovněž vyměňují, se prostrídávají přehledně a postupně.“*²⁴ Asynchrocita zůstává výhodou u internetového komunikování, při kterém se uživatelé navzájem nevidí ani neslyší. Mohou si tedy vzít libovolný čas na rozmyšlení odpovědi. Nicméně u chatování a užívání služeb ICQ nebo Skype je rychlost a bezprostřednost očekávaná a i relativně krátká prodleva během odpovědi vyvolává dohady.

Další dělení komunikace

Dále lze komunikaci dělit na spontánní a cíleně řízenou. Spontánní komunikace vyvstává z přirozené potřeby komunikovat a sociálně se integrovat. Pokud jedinec tuto možnost nemá, dochází k silné frustraci. Nicméně opět, podobně jako u symetrie, nemůžeme v tomto případě o spontánnosti mluvit jako o dělicím znaku, nýbrž mluvíme opět u důležité stránce komunikačního procesu.

Mluvíme-li však o dalších děleních komunikace, musíme zmínit dělení dle počtu účastníků, ať už na straně komunikátorů, nebo na straně komunikantů.²⁵

1.2 Funkce komunikace

Mezi základní funkce lidského komunikování patří: informovat, instruovat, přesvědčit, vyjednat a pobavit. Těchto pět pojmů patří mezi základní funkce lidského komunikování. Autor Vybíral uvádí další dvě funkce, a to funkci fatickou neboli kontaktní a funkci sebeprezentační.

²⁴VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 50. ISBN 978-80-7367-387-1.

²⁵MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.

Co se týče informativních výměn, čili předávání zpráv, tak těch v běžných situacích není mnoho. Zpravidla jde o skryté instruování, či dokonce o přesvědčování. S tímto jevem se setkáváme např. při neobjektivním zpravodajství televizních stanic.

Podstatou funkce instruktážní je druhého instruovat, navést ho, zasvětit ho apod. Krajnými případy instruování jsou příkazy. Tyto krajní případy mají své opodstatnění například v armádě.

Cílem funkce persuazivní je snaha přesvědčit adresáta, aby pozměnil, nebo dokonce úplně změnil názor, a tím ho získat. Dále chce adresáta zmanipulovat, ba ovlivnit. Manipulátor zpravidla implicitně dodává, jak má příjemce přijatou zprávu chápat, co si z ní má vzít a vyvodit.

U funkce vyjednávací jde o nalezení řešení a dospění k dohodě. Tuto funkci můžeme nazývat i funkcí operativní.

Funkce zábavní má cíl jasný. Tímto cílem je druhého, popřípadě i sebe, pobavit, rozveselit nebo rozptýlit.

U posledních dvou funkcí, tedy funkce fatické a sebeprezentační komunikace, je zpravidla účelem exhibice a snaha o upoutání pozornosti k vlastní osobě. Funkci fatické jde především o kontakt s druhými, jedinec se chce s někým zastavit, užít si jeho blízkost, prožít tedy pocit, že pro někoho má význam s ním komunikovat. U sebeprezentační funkce jde o to se předvést, prezentovat se, někomu se zalíbit, popřípadě ho zastrašit.²⁶

1.3 Motivace ke komunikaci

Motivaci lze definovat jako „*vnitřní řídicí sílu odpovědnou za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování.*“²⁷ Pro účely této diplomové

²⁶VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

²⁷HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 320. ISBN 978-80-7367-686-5.

práce bude nejhodnější následující definice, a to že motivace je „*latentní a skrytá funkce*.“²⁸

Motivaci komunikovat má každý člověk. Tato motivace se samozřejmě u lidí značně liší, záleží na řadě okolností, např. zda je nám druhý sympatický, zda jsme unavení či nikoliv, zda ovládáme jazyk druhého, zda si rozumíme apod.

Motivace, které výše uvedený výčet určují, jsou následující:

- motivace kognitivní (snaha podělit se o myšlenku)
- motivace zjišťovací a orientační (snaha o vyznání se v názorovém světě druhého člověka)
- motivace sdružovací (snaha o potřebu bližšího kontaktu, pramení z funkce fatické)
- motivace sebepotvrzující (snaha o potvrzení si své ceny u druhých)
- motivace adaptační (vyjevování svého statusu, své pozice v sociálním světě)
- motivace přesilová (pramení z potřeby uplatnit se)
- motivace požitkářská (chuť se rozptýlit, odpočinout si)
- existenciální motivace (snaha komunikovat s niterným opěrným konstruktem, jakým je třeba být)
- další motivací ke komunikaci může být snaha rozptýlit podezření druhého, zamluvit choulostivé téma, vytvořit událost apod.²⁹

²⁸VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 32. ISBN 978-80-7367-387-1.

²⁹Tamtéž.

2 KOMUNIKACE V PROSTŘEDÍ INTERNETU

Chceme-li specifikovat komunikaci ve virtuálním prostředí, je nezbytné zaměřit se i na nové médium, které tuto možnost nabízí. Jedná se o médium internet.

V první řadě je potřeba definovat pojem nová média. Výraz „nová média“ se používá od šedesátých let 20. století. Tehdy jejich kulturní a společenské dopady popisoval a prognózoval Marshall McLuhan.³⁰ Marshall McLuhan mimo jiné prohlásil, že: „*nová média jsou novými archetypy, nejprve v převleku za degradovaná stará média. K degradaci dochází, když nová média nevyhnutelně použijí starší média jako svého obsahu. Takové použití starších médií urychluje proces úpravy, jímž se médium stává uměleckou formou.*“³¹ Dnes tento pojem zahrnuje stále širší soubor komunikačních technologií. Je tudíž nesmírně obtížné nová média přesně vymezit, neboť je patrné již z podstaty samotného pojmu, že jakákoli definice je historicky a kulturně podmíněná, jelikož každá doba má svoje vlastní „nové médium“. Kupříkladu autorky L. A. Lievrouw a S. Livingstone nová média definují jako „*spojení informační a komunikační technologie (ICT) se společenských kontextem.*“³²

Nejzásadnějším aspektem informační a komunikační technologie je digitalizace, tedy „*proces, v jehož průběhu jsou všechny texty převedeny do binárního kódu a mohou být stejným procesem vyráběny, distribuovány i skladovány.*“³³ Mezi další rysy charakterizující nová média patří:

- jejich vzájemné propojení
- přístupnost pro individuálního uživatele jako odesílatele i příjemce
- interaktivita

³⁰ŠMAHEL, D. a M. VESELÁ. Online komunity v České republice: Analýza členů a jejich sociálního kontextu. *Sociální studia*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 7. ISSN 1214-813X.

³¹MCLUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. 1. vyd. Brno: Jota, 2000. s. 254. ISBN 80-7217-128-6.

³²LIEVROUW, L. A. a S. LIVINGSTONE. In: MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 50. ISBN 978-80-7367-574-5.

³³MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 150. ISBN 978-80-7367-574-5.

- rozmanité způsoby použití
- všudypřítomnost
- decentralizace.³⁴

Mezi takto definovaná nová média se řadí i internet. Internet je „*nové komunikační médium, jež reprezentuje novou, odlišnou epistemologii.*“³⁵ Pro účely této diplomové práce musíme zmínit, že: „*internet nevlastní, neprovozuje ani neorganizuje žádný konkrétní orgán, protože se jedná pouze o mezinárodně propojenou síť počítačů pracujících na základě shodného protokolu. Internet nikde neexistuje jako právnická osoba a není podřízen žádné národní legislativě ani souboru nařízení.*“³⁶

Dle Tapscotta starší generace vyrůstaly ve světě, v němž prim hrála televize. Podle zmiňovaného autora se jedná o konzervativní médium, které „*vede své uživatele k pasivitě, snižuje jejich intelektuální úroveň, navzájem je izoluje a poskytuje jim unifikovaný pohled na svět.*“³⁷ Internet je podle Tapscotta „*médiem aktivity a novátorství, umožňuje aktivní participaci, interaktivitu, místo jednoho pohledu nabízí řadu perspektiv, místo izolace uživatelů vede k vytváření komunit.*“³⁸ Generaci vyrůstající s internetem a dalšími digitálními technologiemi vidí výše zmiňovaný autor jako analytickou, kreativní, otevřenou ke spolupráci, globálně orientovanou a sociálně uvědomělou.

Vliv internetu na lidskou komunikaci lze klasifikovat nejen jako neblahý, ale zároveň i jako obohacující. Za neblahé dopady se považuje ochuzování a zužování slovní zásoby, zpragmatictění projevu, anglikanismy, roztěkanost atd. Zaznamenány jsou i změny v sociálním kontaktu, jelikož „*přímou interakci nahrazují stále zřetelněji*

³⁴MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.

³⁵VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 271. ISBN 978-80-7367-387-1.

³⁶MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 52. ISBN 978-80-7367-574-5.

³⁷TAPSCOTT, D. In: JIRÁK, J. H. PAVLÍČKOVÁ a kol. *Média pod lupou: Mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Powerpoint, 2013. s. 45. ISBN 978-80-87415-70-2.

³⁸Tamtéž, s. 45.

síťová média.“³⁹ Kvartární neboli síťová média jsou charakteristická tím, že slouží k podpoře interpersonální i masové komunikace. To má za následek rozvoj komunikačních aktivit, který je umožněn právě díky tomu, že taková technologie existuje. Například blogy jsou „*pokusem o zvýšení míry individualizace veřejné komunikace a facebook pokusem o potenciální masovou nabídku ryze individuálního obsahu.*“⁴⁰

Naopak za pozitivní stránku komunikace na internetu se považuje informační dostupnost, následná interaktivnost při výměně zpráv a samozřejmě rychlost, jakou jsou zprávy předávány během kontaktu.

2.1 Specifika virtuální komunikace

Abychom mohli vysvětlit specifika virtuální komunikace, je potřeba zmínit prostor, který tuto komunikaci umožňuje. Tento prostor se nazývá kyberprostor. Pojem vymyslel v roce 1984 William Gibson.⁴¹ Kyberprostor je definován jako „*komunikační prostor otevřený vzájemným světovým propojením počítačů a počítačových pamětí.*“⁴²

Není zajisté překvapujícím zjištěním, že tento způsob komunikace pozměnil komunikační návyky lidí. Virtuální komunikace, kterou internet umožňuje pomocí e-mailů, chatů, diskusních skupin atd., má dopad na každého jedince, jenž tuto komunikační možnost využívá. Je patrné, že jakmile jednou člověk okusí výhody internetové komunikace, jen těžko si umí představit, že by se této možnosti vzdal. Internet se stal pro mnohé lidi běžnou součástí jejich každodenního života. Pro účely

³⁹JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 362. ISBN 978-80-7367-466-3.

⁴⁰Tamtéž, s. 40.

⁴¹HORROCKS, CH. *Marshall McLuhan a virtualita*. 1. vyd. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-269-9.

⁴²LÉVY, P. *Kyberkultura*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 83. ISBN 80-246-0109-5.

této diplomové práce se zaměříme na sociální aktivity, které existují jak v běžném životě, tak i ve své virtuální podobě. Příkladem této aktivity je online seznamování, nebo diskusní a zájmové servery, na nichž se setkávají a předávají si zkušenosti lidé, které spojuje společné téma. Vznikají i svépomocné online spolky. Tyto spolky podporují lidi s určitým problémem, například nemocí apod..⁴³

Změna v komunikačních návycích nastala především ve způsobu odesílání zpráv. Lidé odesílají více zpráv druhým osobám pomocí internetu než pomocí klasických dopisů. Nastaly změny i v kvalitě psaných sdělení, hovoříme zde o samotném druhu komunikování, tzv. typed communication. Čili o komunikaci, která není primárně založena na textu, ale na komunikaci, ve které „*se text pokouší sdělovat i mnohé z toho, co jinak sdělují intonace, pohledy, gesta.*“⁴⁴ Nicméně tyto komunikační výměny mohou působit někdy chladněji a mnohem neosobněji, než je autor sám zamýšlel. Na straně druhé však mohou přinášet i silné emoce. Málokdy však komunikace na počítačové síti nahrazuje fyzická setkání, ve většině případů je doplňuje a napomáhá jim.⁴⁵

I samotné odpovědi jsou pomocí virtuální komunikace daleko rychleji k dispozici, než tomu je například u zmiňovaných klasických dopisů. Díky takovéto rychlé výměně zpráv získala komunikace jiný rytmus, který nemohl zůstat bez odezvy. Tento rytmus má za následky různé prožitkové vrstvy lidské psychiky. Je tudíž třeba počítat u každého jedince s individuální variabilitou prožitků a postojů k virtuální komunikaci. Někteří jedinci se při komunikaci přes internet distancují od komunikace v reálném světě a cítí se poté osamělejší a dokonce depresivnější než ti jedinci, kteří

⁴³ŠMAHEL, D. a M. VESELÁ. Online komunity v České republice: Analýza členů a jejich sociálního kontextu. *Sociální studia*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 55. ISSN 1214-813X.

⁴⁴JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 272. ISBN 978-80-7367-466-3.

⁴⁵LÉVY, P. *Kyberkultura*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 83. ISBN 80-246-0109-5.

internet ke komunikování tolik nevyužívají. V tomto případě mluvíme o uživatelích internetu, tzv. heavy users.⁴⁶

Mezi další specifikum virtuálního prostředí se řadí i sexuální narážky. Vzhledem k zaměření této diplomové práce na žáky 2. stupně ZŠ, čili pubescenty, přiblížíme tuto problematiku vztahující se k jejich věkové kategorii. Tento fakt potvrzují především dívky ve věku 15 let. Ve výzkumu Šmahela z roku 2000 patnáctileté dívky uváděly, že se v prostředí internetu často setkávají se sexuálními narážkami. Nicméně tento jev nepovažovaly za nijak pobuřující a nepříjemný. Poukazovaly na možnost snadného ukončení diskuze pouhým odhlášením.⁴⁷

Dalším specifikem virtuální komunikace je i větší míra lží a přetvárek. Je zde možnost přetvařovat se, vymýšlet si, dokonce měnit svou identitu, kterou si blíže vysvětlíme v následující podkapitole. Lhaní na internetu může být velice nebezpečné zejména v případech, kdy při online komunikaci pedofilové lákají pod dětskou identitou skutečné děti na schůzku.⁴⁸

2.2 Identita on-line

Identitou u člověka rozumíme „*prožívání a uvědomování si sebe samého, své jedinečnosti a odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám konkrétní skupině.*“⁴⁹ Každý člověk hledá svou vlastní identitu, která mu umožní

⁴⁶VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

⁴⁷ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.

⁴⁸ŠMAHEL, D. a M. VESELÁ. Online komunity v České republice: Analýza členů a jejich sociálního kontextu. *Sociální studia*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 74. ISSN 1214-813X.

⁴⁹HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 212. ISBN 978-80-7367-686-5.

potvrdit si vlastní existenci nejen před sebou samým, ale i před okolím a jedinci, se kterými tráví čas a žije s nimi ve společnosti. Je samozřejmostí, že každý jedinec především usiluje o to, aby jeho existence měla nějakou perspektivu.⁵⁰

V prostředí internetu se nachází jedinec ne jako fyzický subjekt, ale pouze jako reprezentant sebe sama. V první řadě tedy předvádí svou virtuální reprezentaci. Tato reprezentace uchovává informace o tom, jací lidé v prostředí internetu jsou, jakého dosáhli v rámci virtuální společnosti statusu, jaké užívají při online komunikaci jméno, či přezdívku apod.

Podobně jako běžná identita i identita virtuální obsahuje aspekty osobní a sociální identity. Osobní virtuální identita „*se vztahuje k tomu, čím jsem jako osoba ve virtuálním prostředí, či spíše, čím je moje reprezentace této osoby ve virtuálním prostředí.*“⁵¹ Naproti tomu sociální virtuální identita „*charakterizuje, kam patřím ve virtuálním prostředí, čeho jsem součástí, respektive kam patří moje virtuální reprezentace.*“⁵² Z této podstaty virtuální identity tudíž každý člověk vystupuje prostřednictvím své virtuální reprezentace mírně odlišně a je okolím jinak vnímán.

Internet díky sociálním sítím, chatům apod. dává lidem možnost hrát role jejich alternativních já. Čermák a Navrátil konstatují, že nám internet dává prostor pro „*dramatickou konstrukci vlastní identity, poskytuje příležitosti pro promýšlení podstaty self, vymezení života a inteligence.*“⁵³ Dospívající často ve virtuálním světě experimentují se svou sexuální orientací a zkoušejí identity opačného pohlaví. Dále svou identitu mění i pro zábavu, odreagování, popřípadě z žertu.

⁵⁰TYRLÍK, M., P. MACEK a J. ŠIRŮČEK. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulurní kontext*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5107-2.

⁵¹ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 41. ISBN 80-7254-360-1.

⁵²Tamtéž, s. 41.

⁵³ČERMÁK, I. a M. NAVRÁTIL. In: ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 43. ISBN 80-7254-360-1.

2.3 Disinhibice

Častým jevem, s nímž se setkáváme u mnohých uživatelů internetu je disinhibice. Hartl a Hartlová definují disinhibici jako „ztrátu zábran, například uvolnění zábran agresivního chování vlivem nějaké šťastné události, provokace nebo alkoholu, či pokud toto chování, pozorované u jiných osob, nevedlo k trestu.“⁵⁴ Pro účely této diplomové práce budeme pracovat s definicí disinhibice v komunikaci, která ji charakterizuje jako „odložení zábran a skrupulí, ztrátu nebo překonání nesmělosti, plachosti a ostychu, v krajních podobách může jít o obcházení tabu a zákazů, tedy o jistou odvázanost či nevázanost na normy, které můžou být až anomální.“⁵⁵

Podle Johna Sulera se na disinhibici během on-line komunikace podílí šest hlavních faktorů, a to:

- anonymita (možnost skrýt svou identitu)
- neviditelnost (partner při on-line komunikaci nevidí vzhled a emoční projevy druhého)
- asynchronicita komunikace (možnost promyslet si svou reakci)
- solipisistické introjekce (vytváření si fantazií o druhém)
- neutralizace statusu (postavení komunikujícího se ve skutečném světě stává druhořadým) a další účinky samotné interakce.⁵⁶

Disinhibice je tudíž fenomén, který je pravděpodobně nejznámějším a nejčastěji popisovaným jevem ve virtuálním světě. Tento fenomén má jak pozitivní tak i negativní důsledky pro prostředí reálného života.

Je nepochybné, že ve virtuálním světě mají lidé méně zábran než v životě reálném. Ve virtuálním prostředí pozorujeme absenci zábran, ztrátu úzkosti ze

⁵⁴HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 103. ISBN 978-80-7367-686-5.

⁵⁵VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 272. ISBN 978-80-7367-387-1.

⁵⁶SULER, J. In: VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 271. ISBN 978-80-7367-387-1.

sociálních situací a ztrátu obav z odhalení sama sebe, jak tomu bývá v reálném světě. Pravidla a normy uplatňující se během reálné komunikace zde nemusí v řadě případů platit. Na internetu obecně lidem méně záleží na mínění druhých. Zajímavé také je, že oproti reálnému světu je na internetu zpravidla pro uživatele jednodušší se někomu svěřit. Dokonce i člověku, kterého doposud neznal. V psychologii je tento jev nazýván „the stranger-on-a-train phenomenon“, čili v překladu „fenomén neznámých cestujících ve vlaku.“ Tento název napovídá, že někdy může pro člověka být jednodušší otevřít se s citlivým problémem člověku, kterého už nikdy neuvidí, než se svěřit blízké osobě, se kterou by to mohlo zkomplikovat vztah.⁵⁷

Z výzkumu Joinsona z roku 1998 vyplývá, že řada respondentů je při vyplňování dotazníků prostřednictvím internetu méně úzkostlivá než při psaní na papír. Tento jev ovšem platil při jedné podmínce, a to té, že respondenti neuváděli svá jména, tudíž zůstávali v anonymitě. Právě anonymita je jednou z nejdůležitějších vlastností virtuálního světa, neboť předurčuje chování lidí v tomto prostředí.⁵⁸

2.4 Jazykové proměny

S komunikací na internetu se pojí i změny v jazykových projevech. Tyto změny poznamenávají jazyk syntakticky a sémanticky, kompozičně i stylově. Děje se tak ze snahy o úsporu času a urychlení informace předávané mezi komunikačními partnery. Komunikace ve virtuálním prostředí je, co se týče jazykových prostředků, velmi specifická. Přináší totiž prvky, které nebyly do vzniku internetu známé.⁵⁹ Takovým příkladem jsem anglické zkratky, které se hojně využívají i v prostředí českého internetu. Těmto výrazům se říká internetismy. Některé internetismy jsou akronymy,

⁵⁷JIRÁK, J., H. PAVLÍČKOVÁ a kol. *Média pod lupou: Mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Powerpoint, 2013. ISBN 978-80-87415-70-2.

⁵⁸ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.

⁵⁹Tamtéž.

což jsou „shluky počátečních písmen vynechaných slov: *ILY (I love you), LOL (Laughing out loudly), ATB (All the best)*.“⁶⁰

Během virtuální komunikace dochází, jak je patrné i na využívání akronymů, k ochuzování možností jazyka a je zde patrná utilitárnost. „*Zjednodušení komunikace dané užíváním krátkých frází či specifických symbolů zároveň umožňuje vyjádření příslušnosti k určité sociální skupině (rozlišení těch, co rozumí komunikaci)*.“⁶¹ Běžné je i deformování pravopisu. Při komunikaci online jsou často písmena zaměňována za jiná, uživatelé zpravidla nepoužívají háčky a čárky. Vybíral tento jev vysvětluje z ekonomického hlediska, neboť tento nový pravopis je rychlejší, a zmiňuje zde i možnou roli odporu vůči konvenci.⁶²

Mezi další specifika jazykových proměn při virtuální komunikaci patří užívání emotikon, které pomáhají uživatelům internetu vyjadřovat jejich emoce prostřednictvím znaků.⁶³ Tyto emotikony jsou dohodnuté znaky, které „*vyjadřují analogové obsahy komunikace, zaznamenávají emoční rozpoložení účastníka – nebo chtějí něco způsobit u příjemce: obveselit ho, pozlobit apod.*“⁶⁴ Emotikony rozšiřují komplexnost slovního sdělování osob, které ke komunikaci využívají technologické prostředky, a tímto způsobem jim alespoň přibližují komunikaci tváří v tvář. Emotikony mohou představovat substituci za neverbální komunikaci i za metakomunikaci. Z potřeby dospívajících používat emotikony vyplývá, že vidění komunikujícího, a především toho, jak se během komunikace tváří, patří k nepostradatelným potřebám.

⁶⁰VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 282. ISBN 978-80-7367-387-1.

⁶¹SMÉKAL, V., L. LACINOVÁ a L. KUKLA. *Dítě na prahu dospívání*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. s. 193. ISBN 80-86598-84-5.

⁶²VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

⁶³ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.

⁶⁴VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 271. ISBN 978-80-7367-387-1.

3 SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Sociologie definuje sociální síť jako „*propojenou skupinu lidí, kteří se navzájem ovlivňují, přičemž mohou (ale nemusí) být příbuzní. Sociální síť se tvoří na základě společných zájmů, rodinných vazeb nebo z jiných více pragmatických důvodů, jako je např. ekonomický, politický či kulturní zájem.*“⁶⁵ V této diplomové práci se však zabýváme sociálními sítěmi na internetu, tudíž zde chápeme sociální síť jako „*každý systém, který umožňuje vytvářet a udržovat seznam vzájemně propojených kontaktů, přátel.*“⁶⁶

V sociálních sítích jde především o „*budování nebo pěstování vztahů. Lidé, kteří jsou v sociálních sítích, tak činí, protože tím navazují kontakty a vztahy, nebo se je snaží obnovit.*“⁶⁷

Každý jedinec, který se k nějaké sociální síti připojí, uveřejní své charakteristiky, které jsou veřejně dostupné pro další uživatele. Lidé se mohou na internetu vzájemně vyhledávat a vytvářet tak virtuální komunitu. Virtuální komunitu lze definovat jako „*síť mezilidských vztahů, která zúčastněným poskytuje určité zázemí, podporu, informace, skupinovou identitu a pocit, že někam patří.*“⁶⁸ Zásadním důvodem, proč se jedinci vůbec do sociálních sítí registrují, jsou jejich známí, kteří již v nějaké síti jsou. Uživatelé tak mohou být v kontaktu se svými přáteli, spolužáky nebo kolegy díky technologickým prostředkům prakticky odkudkoliv. Dále sociální síť uživatelům umožňuje být v kontaktu s lidmi, se kterými se nemohou stýkat. Čili virtuální komunikace díky sociálním sítím pomáhá překlenout prostor a čas mezi osobními setkáními. Sociální síť nabízí dále možnost s přáteli sdílet informace,

⁶⁵PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 125. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁶⁶Tamtéž, s. 125.

⁶⁷URBAN, J. *Marketing a komunikace. Co je motivací pro užívání sociálních sítí?* 2013, roč. 13, č. 1, s. 13. ISSN 1211-5622.

⁶⁸ŠMAHEL, D. a M. VESELÁ. *Online komunity v České republice: Analýza členů a jejich sociálního kontextu. Sociální studia*. 2009, roč. 6, č. 2, s. 56. ISSN 1214-813X.

eventuálně je o nich vyhledávat. Tudíž „*internetové sítě přenášejí do digitálního prostředí vazby z reálného světa.*“⁶⁹

3.1 Vznik sociálních sítí

Pokusy o propojení lidí pomocí počítačů se objevují již v 80. a 90. letech minulého století ve formě Bulletin Board systém (BBS), CompuServe a Gopheru a Telnetu. BBS systém „*umožňoval přístup k centrálnímu systému (zpravidla přes modem), odkud bylo možné stahovat programy a hry a zároveň i zanechávat zprávy ostatním uživatelům.*“⁷⁰ Jelikož telefonní připojení bylo velmi drahé, bývaly tyto sítě lokální a probíhala zde komunikace uživatelů, kteří se navzájem znali a tvořili určitou komunitu.

Výše zmiňovaný CompuServe byl rozvětvenějším systémem BBS. Tento systém byl veřejně zpřístupněn koncem osmdesátých let a uživatelé díky němu měli přístup k souborům, novinkám a událostem. Uživatelé toho systému si nejenom mohli vyměňovat zprávy, ale mohli už diskutovat i na diskuzních fórech.

První sociální síť byla vybudována v roce 1995 v Seatlu v USA, leteckým inženýrem firmy Boeing Randym Conradem. Z původně malého projektu R. Conrada, jehož cílem bylo spojit se se svými spolužáky, se stala úspěšná sociální síť s názvem classmates.com. Dodnes tuto sociální síť využívá přes 55 milionů lidí převážně v USA a Kanadě. V českém prostředí se stala vzorem pro vznik české sociální sítě spolužáci.cz.

Roku 1997 vznikla sociální síť SixDegrees.com, na které si uživatel mohl vytvořit svůj profil, navazovat vazby s ostatními atd. I přesto, že síť dosáhla v roce 2000 milionu uživatelů, zkrachovala. Důvodem bylo to, že SixDegrees.com předběhla svou

⁶⁹PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 127. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁷⁰Tamtéž, s. 125.

dobu, jelikož internet nebyl na přelomu tisíciletí tolik rozšířen a uživatelé tam jen těžko nacházeli skutečné známé z reálného života, se kterými by mohli komunikovat.

Sociální síť Ryze.com vznikla roku 2001 jako podniková síť. Šířila se mezi přátele, známé a podnikatelské komunity. Byla úzce propojena se sítěmi Tribet.net, LinkedIn a Friendster. Friendster vznikl roku 2002 jako doplněk sítě Ryze.com. Cílem Friendsteru nebylo seznamování lidí, kteří se neznali, ale opětovné setkávání lidí, kteří se znali z dřívějšího. Nicméně Ryze.com se kvůli nízkému zájmu uživatelů nikdy nestal masově používaným a naopak konec služby Friendsteru nastal především kvůli nevládnutelnému nárůstu počtu uživatelů.

Zánik sítě Friendster přinesl silnou základnu uživatelů sítím Orkut od Googlu, MySpace a MSN (Windows Live Spaces). Všechny tyto sítě vznikaly kolem roku 2003 a teprve až s nástupem Facebooku začaly ztrácet svá postavení.

Důležitým mezníkem v historii sociálních sítích je rok 2004, neboť v tomto roce byl spuštěn Facebook. Tento sociální systém byl zprvu určen pouze pro studenty Harvardu, ale v roce 2005 se rozšiřuje i do ostatních vysokých škol v USA a Evropě, následně mezi zaměstnance vybraných společností. Teprve posledním krokem bylo spuštění Facebooku i pro veřejnost.

Sociální síť, která patří mezi největší konkurenty Facebooku a MySpace je Twitter. Tato sociální síť byla založena roku 2006.⁷¹

3.2 Teoretický koncept sociální sítě jako komunity

V sociálních sítích dochází ke vzájemnému ovlivňování a obohacování jedinců skupiny, neboli komunity. Již od narození se každý jedinec stává členem jisté sociální skupiny, která jej provází celý život a jejíž vliv se projevuje v jeho chování a myšlení. Zpravidla je člověk členem více než jedné skupiny, v každé ze skupin se jinak identifikuje, komunikuje a ke každé ze skupin i jinak přistupuje.

⁷¹PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.

Pro vznik komunity na sociální síti jsou nezbytné tři prvky, a to:

- doména činnosti (téma)
- mezilidské vztahy
- sdílení informací a znalostí.⁷²

Především doména je důvodem, proč komunitu vytvořit a spolupracovat s ostatními jejími členy. Doména je „*jednotícím prvkem komunity a určuje její charakter, pokud uskupení lidí doménu nemá (sít' lidí, skupina přátel), pak se nejedná o komunitu.*“⁷³

Druhým nezbytným prvkem ke vzniku komunity jsou mezilidské vztahy, jelikož společné diskuze, aktivity, sdílené informace apod. uvnitř komunity utvářejí pocit sounáležitosti mezi jedinci, který je nezbytný pro chod komunity samotné.

Třetím základním prvkem je sdílení informací a znalostí. Pokud jedinec, který neovládá používanou technologii (např. založenou skupinu na sociální síti Facebook), a tudíž nekomunikuje se členy dané komunity, bývá z ní vyloučen.⁷⁴

3.3 Zahraniční sociální síť

Je patrné, že sociální síť vzniklé v zahraničí se staly vzory pro ty, které známe v českém prostředí. Existují desítky sociálních sítí, nicméně ne všechny jsou tak známé a tudíž pro účely této diplomové práce důležité. Přiblížíme si tedy ty nejznámější a nejvýznamnější ve světě i u nás.

Facebook

Zakladatelem Facebook je Mark Zuckerberg, bývalý student Harvardu. V počátcích roku 2004 spustil stránky pod názvem „Thefacebook“, které později

⁷²PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁷³Tamtéž, s. 128.

⁷⁴Tamtéž.

přejmenoval na Facebook. Původně byl Facebook založen pro sdružování studentů Harvardské univerzity. Nicméně v roce 2006 bylo členství rozšířeno pro jakéhokoliv majitele e-mailové adresy.⁷⁵ Kromě e-mailové adresy musí potenciální uživatel splnit další podmínku k tomu, aby se mohl na Facebook registrovat, a to, že uvede věk nad 13 let.⁷⁶

S více než 600 miliony registrovanými uživateli je největší a zároveň i nejuspěšnější sociální síť vůbec. V České republice používá Facebook 3,8 milionu lidí.

Statistiky uvádějí, že „uživatel Facebooku má 130 přátel, je připojen do 80 skupin, stránek či událostí. Každý měsíc přispěje devadesáti novými položkami na svůj profil (tj. v průměru 3x denně).“⁷⁷ V současnosti je Facebook nabízen svým uživatelům ve více než sedmdesáti jazycích.

Google+

Google+ neboli Google Plus je sociální síť provozována společností Google, která byla založena roku 2011. Primární snahou po neúspěších s Google Orkut a Google Wave je snaha konkurovat Facebooku právě s touto novou sociální sítí.

Podobně jako u Facebooku i zde je nutný minimální věk uživatele třináct let, ovšem Google+ má navíc několik bezpečnostních opatření. Tato opatření mají zabránit mladým uživatelům ve sdílení citlivých informací a fotografií s cizími lidmi pomocí tzv. kruhů přátel.

Twitter

Twitter je mobilní sociální síť a mikrobloginovací služba. Každý uživatel, který je k této síti připojen, zde píše svůj vlastní blog pomocí krátkých vzkazů. Tyto vzkazy,

⁷⁵OLIVER, D. *Internet: Pět set rad, tipů, technik*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-148-5.

⁷⁶ECKERTOVÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

⁷⁷PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 136. ISBN 978-80-245-1742-1.

které uživatel sdílí, mohou mít maximálně 140 znaků – tweetů. Tweety se „zobrazují na stránce uživatele, který je jejich autorem, a zároveň na stránkách uživatelů, kteří jsou jeho odběratelé (followers). Tweety jsou přístupné komukoli, ale lze je také omezit jen na odběratele.“⁷⁸

K možnosti používat Twitter je nutné, stejně jako u sociální sítě Facebooku, mít platnou e-mailovou adresu. Nicméně Twitter, na rozdíl od Facebooku, není k dispozici v českém jazyce, tudíž je nezbytná znalost angličtiny.

LinkedIn

LinkedIn je „největší internetová sociální síť zaměřená na korporátní klientelu sdružující profesionály v nejrůznějších oborech z celého světa.“⁷⁹ Roku 2011 statistiky uváděly na 90 milionů uživatelů.

Uživatelé se na LinkedInu prezentují formou životopisu, tudíž nejdůležitější roli zde hraje dosažené vzdělání jedince a jeho pracovní zkušenosti. Díky takto sdíleným informacím má uživatel vyšší šance na nabídku zaměstnání od potencionálních zaměstnavatelů, kteří jsou na LinkedInu také zaregistrováni.

Sociální síť LinkedIn nabízí zakoupení tří typů vyšších uživatelských účtů. Tyto tři účty (Business, Business Plus a Executive) jsou zpravidla využívány především personalisty a majiteli firem, kteří hledají nové zaměstnance, jelikož umožňují rozšířené hledání.

Stejně jako u výše zmiňovaných sociálních sítí i při registraci do LinkedInu je nutná platná e-mailová adresa.

MySpace

MySpace, popřípadě Myspace, byla v polovině minulého desetiletí na první pozici sociálních sítí ve světě. Její obliba začala upadat až s nástupem Facebooku na trh.

⁷⁸PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 145. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁷⁹Tamtéž, s. 149.

I přes funkční podobnost s Facebookem umožňuje MySpace navíc svým uživatelům „přehrávání hudby, tvorbu playlistů, a její nakupování přes Apple iTunes nebo Amazon MP3.“⁸⁰ Dalším rozdílným znakem od Facebooku je možnost osobitě úpravy vlastního profilu.

Instagram

Instagram je sociální síť určená pouze pro sdílení obrázků, které lze upravovat pomocí mnoha filtrů. Pod takto sdílené obrázky (fotografie) lze přidávat komentáře a kliknutím na fotografii dát autorovi fotky najevo, že se jeho obrázek líbí. I u této sociální sítě je dána věková hranice minimálně 13 let.⁸¹

Ask.fm

Princip této sociální sítě závisí na pokládání a zodpovídání otázek. Otázky zpravidla pokládá anonymní uživatel. Dnes je na této sociální síti registrováno přes 120 milionů uživatelů ve více než 150 zemích a její obliba stále, především mezi mladšími uživateli, stoupá.⁸²

3.4 České sociální sítě

Jak již bylo řečeno výše, české sociální sítě vycházejí ze základu zahraničních sociálních sítí. V důsledku nástupu Facebooku, Google+ a dalších jejich obliba a tudíž i počet uživatelů neodvratně klesá. Přiblížíme si tedy ty české sociální sítě, které byly a popřípadě stále ještě jsou využívány ke komunikaci mezi lidmi.

⁸⁰PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 153. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁸¹ INSTAGRAM. *O nás*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://instagram.com/about/legal/terms/api/>

⁸² ASK. *O nás*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://ask.fm/about/policy/terms-of-service>

Libimseti.cz

Česká sociální síť, která registruje přes jeden milion aktivních uživatelů na svých stránkách, byla spuštěna roku 2002. O osm let později byl server prodán nejmenované skupině investorů.

Podstatou této sociální sítě je především hodnocení fotek registrovaných uživatelů, kteří si mohou zakoupit VIP členství a mají možnost vidět statistiky známek, jež za své nahrané fotografie obdrželi.⁸³

Lidé.cz

Lidé.cz je sociální síť provozovaná firmou Seznam.cz. Seznam.cz charakterizuje tuto seznamovací službu jako „*možnost procházet, prohlížet a oslovovat ostatní. Uživatelé se na službě prezentují svými profily, které tvoří nejoblíbenější část služby. Navazovat známosti je možné buď skrze soukromou poštu, nebo formou veřejné komunikace na diskuzích. Na službě je kladen důraz na jednoduchost a přehlednost, stejně jako na svižnou a pohodlnou komunikaci.*“⁸⁴

Spolužáci.cz

Spolužáci.cz jsou stejně jako Lidé.cz provozováni Seznamem.cz. Tato služba je věnována uživatelům, kteří hledají své spolužáky ze školních lavic. Jsou zde i přidělené pravomoci ve formě hlavního správce, správce, školníka a administrátora, kteří dohlížejí na fungování své vlastní třídy uživatelů.⁸⁵

⁸³LIBIMSETI. *Moje libimseti*. [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://napoveda.libimseti.cz/sluzby/moje-libimseti.html>

⁸⁴LIDE. *O nás*. [online]. ©1996-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://onas.seznam.cz/cz/lide-cz.html>

⁸⁵SPOLUZACI. *O službě Spolužáci.cz*. [online]. ©1996-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://napoveda.seznam.cz/cz/o-sluzbe-spoluzaci.html>

3.5 Bezpečnost v sociálních sítích

Každý jedinec, který využívá internet ať už k nákupu věcí nebo právě ke komunikaci a sdílení svých fotografií na sociálních sítích, by měl být obeznámen s faktem, že z právního hlediska je internet terra incognita, čili neznámou zemí. Tudíž následná domáhání se náhrad škod, které mohou na internetu vzniknout, jsou velmi složitá a často nemožná.

Jedinec, který chce užívat konkrétní sociální síť, odsouhlasí během registrace na ni podmínky užití. Tyto podmínky většinou obsahují „*licenci uživatele k použití dané aplikace, licenci provozovateli k nakládání s daty uživatele, práva a povinnosti jednotlivých smluvních stran, výhrady zodpovědnosti a další informativní položky.*“⁸⁶ Kvalita zpracování jednotlivých podmínek užití se různí. Počítá se zde i s faktem, že většina uživatelů a především dětí, si tyto podmínky při registraci vůbec nečte.

Uživatelé sociálních sítí by si měli být vědomi možných dopadů, které mohou nastat při zveřejnění osobních údajů. Měli by mít na paměti, že mohou publikováním fotografií, příspěvků apod. ohrožovat nejen sebe, ale i osoby, kterých se tyto činnosti týkají. Zvláště u uživatelů z řad dětí a mládeže se dá předpokládat menší obezřetnost vůči těmto jevům. Záleží tedy na každém provozovateli sociální sítě, zda zavede přísnější pravidla pro publikování daných příspěvků týkajících se citlivých údajů a do jaké míry tyto příspěvky bude kontrolovat.

Jednou z metod ochrany soukromí je moderování příspěvků ještě před tím, než jsou zveřejněny. „*Moderování příspěvků je obvykle nasazováno i jako nástroj cenzury příspěvků obsahujících vulgární, rasistický či obdobným způsobem nepřijatelný obsah (mimo to jsou používány i automatické systémy založené na filtrování příspěvků s použitím seznamů zakázaných slov).*“⁸⁷

⁸⁶PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. s. 164. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁸⁷Tamtéž, s. 169.

4 NEGATIVNÍ VLIVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Internet a zejména sociální sítě nabízejí velké množství možností, jak druhému ublížit, např. znemožnit dotyčného před celou třídou, školou, dokonce i před celým světem. Utrpení, kterému je oběť vystavena, je psychického rázu, proto důsledky negativních vlivů sociálních sítí bývají fatální.⁸⁸ V této kapitole přiblížíme nejčastěji zmiňované negativní vlivy sociálních sítí. Mezi tyto jevy se řadí kyberšikana a závislost na sociálních sítích. Existuje samozřejmě daleko více negativních vlivů, které se pojí se sociálními sítěmi, nicméně není možné v rámci této diplomové práce se zabývat podrobně všemi.

4.1 Kyberšikana

Každý uživatel internetu se jistě s pojmem kyberšikana ve svém životě setkal. V lepším případě pouze během výkladu ve škole, v případě horším se stal přímo obětí tohoto napadení. Je známo mnoho projevů šikany, například šikana na pracovišti, ve škole apod. Nicméně tato diplomová práce se zaměří na problematiku kyberšikany, čili šikany ve virtuálním prostředí. V první řadě definujeme pojem kyberšikany samotné, zmíníme její charakteristické rysy, následně se podíváme na projevy a dopady tohoto druhu šikany a zmíníme i možná opatření, jak se vůči kyberšikaně bránit.

K definování kyberšikany je nezbytné vysvětlit i samotnou tradiční šikanu, neboť tyto pojmy spolu úzce souvisejí a sdílejí základní rysy a projevy. Tradiční šikana a kyberšikana mají společné to, že „*v obou případech jde o vztahy mezi lidmi, obě formy jsou nežádoucí, perzistentní a zraňující.*“⁸⁹ Za tradiční šikanu je

⁸⁸ECKERTOVÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

⁸⁹VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. s. 78. ISBN 978-80-7368-858-5.

považován „*jakýkoli agresivní akt, který má za cíl druhého zranit, poškodit.*“⁹⁰ Griffin a Gross nahlíží na tradiční šikanu jako na „*útočné chování, které se děje opakovaně.*“⁹¹ A co se týče kyberšikany, tak tu autoři Eckrtová a Dočekal definují jako „*šikanu, která probíhá v prostředí virtuálním prostřednictvím moderních komunikačních technologií.*“ Pro účely této diplomové práce budeme používat definici od Priceové a Dagleishe: „*Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.*“⁹² Přestože je kyberšikana svým způsobem druhem klasické šikany, najde se několik znaků, kterými se od sebe tyto dva jevy liší.

4.1.1 Znaky kyberšikany

Prvním znakem kyberšikany je anonymita. Tudiž pokud oběť neví, kdo na ni útočí, má velmi omezené možnosti se bránit. Přezdívka, anonymní telefonní číslo, falešný profil na sociálních sítích, nebo emailová adresa dávají agresorovi dostatečnou možnost zůstat skrytý. Přesto výzkumy uvádějí opak, a to že většina obětí svého agresora zná. Například ve výzkumu Juvonenové a Grossové z roku 2008 „*znalo agresora celých 73% respondentů.*“⁹³

Za další znak je považovaná mocenská nerovnováha, která je u tradiční (školní) šikany vyjádřena fyzickou převahou agresora. Skupina kyberagresorů je poměrně

⁹⁰ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 19. ISBN 978-80-247-4577-0.

⁹¹GRIFFIN, R. S. a A. M. GROSS In: ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 19. ISBN 978-80-247-4577-0.

⁹²ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 20. ISBN 978-80-247-4577-0.

⁹³Tamtéž, s. 49.

různorodá. Stejně jako u tradiční šikany může být kyberagresorem agresivní a impulzivní jedinec, ale často se „*kyberagresory stávají oběti tradiční šikany, kteří si na internetu takovým chováním mohou kompenzovat neuspokojivé postavení v reálném světě.*“⁹⁴ Vyšší riziko stát se obětí kyberšikany hrozí dětem, které jsou na ICT (informačních a komunikačních technologiích) závislé. Agresoři kyberšikany mají tedy k dispozici širokou škálu technologických prostředků, které jim umožňují zaútočit na oběť z dálky.⁹⁵

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou je hlavně v nemožnosti úniku před agresorem provozujícím kyberšikanu. Jelikož šikana se většinou odehrává ve škole, po cestě domů apod., jde tedy o fyzická setkání, která se dají i předvídat a je možné se jim aspoň částečně vyhnout. Ale před kyberšikanou není úniku. Mladí lidé jsou dnes téměř neustále online, často jsou označováni jako generace always on (vždy připojeni). To dává agresorovi možnost kontaktovat svou oběť, kdykoliv se mu zachce, aniž by se s ní musel setkat osobně. Kupříkladu podle výzkumu Střediska pro média a zdraví dětí vyplývá, že „*přibližně 60% dětí ve věku od deseti do čtrnácti let má mobilní telefon. V další věkové skupině je to ještě více, ve věku od patnácti do osmnácti let vlastní mobil 84% dětí.*“⁹⁶

Dalším znakem kyberšikany je opakovanost. Tento znak nemusí být zajišťován samotným agresorem, ale i publikem. Čili každý nový komentář pod fotografií urážející oběť od nové, přihlízející osoby šíří kyberšikanu dál. Je nezbytné zmínit, že přihlízejícím kyberšikany se může díky připojení na internet stát kdokoliv z nás.⁹⁷

Stejně jako u tradiční šikany je za další znak kyberšikany považováno úmyslné ubližující jednání ze strany agresora, a především související vnímání tohoto jednání

⁹⁴ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 65. ISBN 978-80-247-4577-0.

⁹⁵VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

⁹⁶SIEBERG, D. *Digitální dieta*. 1. vyd. Praha: Synergie, 2014. s. 54. ISBN 978-80-7370-314-8.

⁹⁷ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.

jako nepříjemného a ubližujícího obětí. Pokud právě tento aspekt vnímání jednání jako nepříjemného a ubližujícího chybí, nejedná se o kyberšikanu. V těchto případech může jít o projevy vrstevnického, tudíž přátelského škádlení.⁹⁸

4.1.2 Projevy kyberšikany

Vyjmenovat všechny projevy kyberšikany, které splňují kritéria charakterizující kyberšikanu (opakovanost, mocenská nerovnováha,...), není jednoduché. U většiny autorů panuje nejednotnost jak k této klasifikaci přistupovat. V této diplomové práci se zaměříme tedy pouze na některé projevy kyberšikany, a to na:

- flaming,
- harrasment
- cyberstalking
- pomlouvání
- vydávání se za někoho jiného
- odhalení a podvádění
- vyloučení a ostrakizace
- happy slapping.⁹⁹

Za flaming, neboli rozohnění, se označuje prudká hádka, která proběhne mezi dvěma, nebo více uživateli ve virtuálním komunikačním prostředí. Může jít tedy o prudkou hádku na chatu apod. Jak je již patrné z názvu, flame označuje plamen, jde tedy o velmi plamennou výměnu názorů, při které jsou užívány nadávky, urážky a při níž dochází i k výhružkám. Pokud jde o dlouhodobou výměnu takovýchto zpráv

⁹⁸ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.

⁹⁹VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

hovoříme o flame war. Ovšem aby se takováto ostrá hádka dala posuzovat jako projev kyberšikany, je podmínkou, že záměrem agresora je oběť poškodit.¹⁰⁰

V případě harrassementu se jedná o „*obtěžování pomocí urážlivých nebo výhružných zpráv doručovaných oběti prostřednictvím SMS, e-mailů, chatů a sociálních sítí*.“¹⁰¹ Na rozdíl od flamingu se jedná o jednosměrnou komunikaci, při níž se oběť snaží tuto komunikaci ukončit.

S obtěžováním úzce souvisí cyberstalking neboli pronásledování. Během cyberstalkingu oběť dostává zprávy obsahující výhružky, útočná a zastrašující sdělení, jejichž součástí může být i vydírání. Často je proto obtížné rozeznat, kdy se jedná o obtěžování a kdy už o pronásledování. Měřítkem může být situace, kdy se oběť obává o své fyzické bezpečí.¹⁰²

Dalším projevem kyberšikany je pomlouvání v online prostředí, čili sdílení a šíření nepravdivých informací o druhém, jejichž cílem je sociální poškození vyhlédnuté oběti. Specifickou kategorií pomlouvání na internetu je rozesílání fotomontáží obětí, většinou se sexuálním podtextem.

Vydávání se na internetu za někoho jiného je případ, kdy agresor využívá identifikační údaje oběti k tomu, aby se za ni mohl vydávat. Mluvíme zde o tzv. krádeži identity.¹⁰³ Je důležité zmínit i pojem cybergrooming, při kterém se nejedná o agresi mezi vrstevníky, nýbrž jde o kategorii zneužívání dětí. Za cybergrooming se označuje „*chování uživatelů ICT, kteří se vydávají za jinou osobu s cílem vylákat a*

¹⁰⁰ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.

¹⁰¹VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. s. 85. ISBN 978-80-7368-858-5.

¹⁰²ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 26. ISBN 978-80-247-4577-0.

¹⁰³VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

*domluvit si schůzku s nezletilým za účelem jeho sexuálního obtěžování či pohlavního zneužití.*¹⁰⁴

U odhalení se jedná o „zveřejňování soukromých, tajných, intimních sdělení, které oběť nikdy nezamýšlela zveřejnit.“¹⁰⁵ Podvod nastává v momentě, kdy agresor vymámí z oběti intimní sdělení pod příslibem, že zachová její soukromí, ale pak ho úmyslně zveřejní. V českém prostředí se ujal název sexting, který je vzniklou složeninou ze slov sex a texting. Sextingem se rozumí „zasílání či sdílení vlastních odhalených fotografií, videozáznamů nebo textů s erotickým a sexuálním podtextem, prostřednictvím moderních komunikačních technologií.“¹⁰⁶

Vyloučení a ostrakizace je forma kyberšikany, při níž je oběť vyloučena z nějaké skupiny, do které by chtěla, nebo dokonce měla patřit. Ostrakizace bývá pro oběť zpravidla velmi bolestná, postrádá sice prvek agrese, nicméně dochází zde k frustraci z nenaplněné potřeby mladých lidí někam patřit. Sociální odmítnutí jedince nebo dokonce jeho vyčlenění často podnítlí silné reakce doprovázené agresivním chováním. V extrémním případě propadá odmítnutý jedinec depresi a jeho sociální izolace může vést až k sebevražednému jednání.¹⁰⁷

Poslední formou kyberšikany, kterou zmíníme, je happy slapping. Happy slapping označuje „natačení reálného fyzického napadení nic netušící oběti.“¹⁰⁸ Tento nahraný záznam je následně zveřejněn prostřednictvím internetu. Cílem je získat šokující video, jehož kritériem úspěchu je počet zhlédnutí.

¹⁰⁴VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. s. 88. ISBN 978-80-7368-858-5.

¹⁰⁵Tamtéž, s. 86.

¹⁰⁶ECKERTO VÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. s. 68. ISBN 978-80-251-3804-5.

¹⁰⁷TYRLÍK, M., P. MACEK a J. ŠIRŮČEK. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5107-2.

¹⁰⁸ECKERTO VÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. s. 67. ISBN 978-80-251-3804-5.

4.1.3 Dopady kyberšikany

Opět je nezbytné zmínit, že dopady u šikany a kyberšikany se značně liší. Dopady u kyberšikany bývají často závažnější, jelikož „*tato forma nepřímé šikany bývá nebezpečnější kvůli nedozírným psychickým následkům, které bývají dlouhodobého charakteru.*“¹⁰⁹ Kyberšikana přitahuje zpravidla větší počet přihlížejcích, kteří jsou svědky ponížení oběti. I oni se mohou přidat na stranu agresorů už jen tím, že okomentují fotografii oběti, kterou kyberagresor sdílí. Tímto aktem jsou oběti kyberšikany vystaveny ublížení na psychice. Nemají žádné bezpečné prostředí, kam by se mohly ukrýt a alespoň v rámci možností se cítit bezpečně.

Existují v zásadě dvě skupiny obětí, které se liší svými reakcemi na kyberšikanu. První skupinou jsou ti, kteří „*zažili online obtěžování, tato událost je však nijak netrápí, proto se u nich nevyskytují výrazné negativní emoce ani dlouhodobější dopady.*“¹¹⁰ Druhou skupinu tvoří oběti, které útoky přes internet velmi trápí. U těchto jedinců se projevují výrazné změny v chování a velmi negativní dopady v psychické a fyzické oblasti.

U kyberšikany rozlišujeme tři typy dopadů, a to dopady na:

- individuální úrovni
- dopady u agresorů a přihlížejcích
- dopady na kolektivní úrovni.

Dopady na individuální úrovni

Dopady na individuální úrovni dále dělíme na dopady bezprostřední a krátkodobé, dopady přetrvávající a na dlouhodobé dopady.

Mezi bezprostřední dopady kyberšikany patří okamžité reakce na kyberšikanu, především projevení emocí jako vztek, smutek, bezmoc, strach, sebeobviňování a pláč.

¹⁰⁹VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. s. 80. ISBN 978-80-7368-858-5.

¹¹⁰ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 86. ISBN 978-80-247-4577-0.

Pokud se oběť situaci podřídí a nesnaží se ji vylepšit, začne podobné chování uplatňovat i v dalších podobných případech. Mluvíme pak o naučené bezmocnosti.¹¹¹

Dopady, které přetrvávají déle, tedy dopady přetrvávající můžeme rozdělit na dopady fyzické, emoční a dopady na chování. U fyzických dopadů mluvíme o takzvaných psychosomatických potížích. Jedná se o problémy se spánkem, bolesti hlavy, břicha, nechutenství a nevolnosti. Dochází ke zhoršení koncentrace, což se může odrazit i na školních výsledcích. Jak již bylo zmíněno, oběti kyberšikany často zažívají různé negativní emoce. Je typické, že se tyto počáteční krátkodobější emoce rozvíjejí do trvalejších pocitů úzkosti, osamělosti a deprese. Dopady kyberšikany se odrážejí i na chování jedince. Emoční nevyrovnanost vede u obětí k častějším hádkám s lidmi z blízkého okolí. U některých jedinců vede až k agresivitě a fyzickému ničení věcí.¹¹²

Mezi dlouhodobé dopady řadíme ty, které oběť kyberšikany pronásledují ještě dlouhou dobu poté, co samotná kyberšikana skončila. Pokud kyberšikana vycházela z okruhu vrstevníků, se kterými se daný jedinec běžně setkává, může docházet k *„výraznému narušení v těchto vztazích a k ohrožení zdravého vývoje jedince.“*¹¹³

Dopady u agresorů a přihlížejících

Dopady kyberšikany zanechají stopu i na samotném agresorovi. I u agresorů se tyto dopady projevují jak po emoční a fyzické stránce, tak i ve změnách v jejich chování.

Jak již bylo zmíněno výše, kyberšikana je charakterizována tím, že je zpřístupněna publiku. Tudiž i samotní přihlížející jsou vystaveni emočnímu nátlaku. *„Přihlížející kyberšikaně mohou prožívat úzkost a strach z toho, aby se jim nestalo něco podobného. Obětí kyberšikany se může velice snadno stát prakticky*

¹¹¹ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 20. ISBN 978-80-247-4577-0.

¹¹²Tamtéž, s. 20.

¹¹³Tamtéž, s. 90.

kdokoli, proto může setkání s kyberšikanou vzbudit obavy a stres u všech přihlížejících, tedy i u oblíbených a sociálně úspěšných jedinců.“¹¹⁴

Skupinu přihlížejících lze dále rozčlenit na ty, kteří pomáhají oběti, a na ty, kteří pomáhají agresorovi. První zmiňovaní, tedy ti, kteří pomáhají obětem kyberšikany, budou nadále zastávat pozitivní roli v případě, že se skutečně oběti podaří pomoci. Ovšem nevede-li pomoc k pozitivnímu výsledku, předpokládá se, že se přihlížející znovu o pomoc druhému nepokusí. „Následně pak při „opakovaném přihlížení šikaně či kyberšikaně, které zůstávají nepotrestány či nepovšimnuty, přestávají děti a dospívající na podobné situace reagovat.“¹¹⁵

Od skupiny těch, kteří se přidají na stranu agresora a profitují z toho, se dá očekávat, že se stejně zachovají i v budoucnu. Prochází-li kyberšikana samotnému agresorovi, poté se i samotní přihlížející přestanou bát negativních důsledků, které by je mohly postihnout.

Dopady na kolektivní úrovni

Kolektivní úroveň dopadů se dělí na dopady v rámci vrstevnické skupiny, na dopady v rámci rodiny a na dopady v rámci školy.¹¹⁶

Pokud se v rámci vrstevnické skupiny ustavuje agresivní online chování jako norma, zpravidla to naruší celý komunikační styl a síť skupiny (třídy na serveru Spoluzaci.cz). Skupině může připadat běžné a normální, že lidé zneužívají informace vyvěšené online, nebo že na sebe přes internet útočí.

Dopady v rámci rodiny přinášejí nové výzvy ohledně rodičovských reakcí. Zpravidla bývají rodiče méně znalí ICT (informačních a komunikačních technologií), a tudíž bývají bezradní v tom, jak se se situací vypořádat. Pokud rodiče zaujmou

¹¹⁴ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 94. ISBN 978-80-247-4577-0.

¹¹⁵Tamtéž, s. 95.

¹¹⁶Tamtéž.

benevolentní postoj, posilují negativní normy kyberšikany a staví ji na úroveň normálního jednání.

U odehrávání se kyberšikany ve školním prostředí bývají důsledky podobné jako u tradiční šikany. Přesto se však stává, že se škola od problému kyberšikany distancuje, neboť se většinou neodehrává na její půdě. Pokud školy, ani učitelé na kyberšikanu nijak nereagují, opět dochází k „normalizaci“ kyberšikany a hrozí její další šíření.¹¹⁷

4.1.4 Prevence kyberšikany

V první řadě je nutné zmínit, že mediální obraz kyberšikany bývá často zkreslený, přeceňuje výskyt i závažnost, což vede k mnoha závažným důsledkům. Jedním z těchto důsledků je zbytečná morální panika. Je rozšířen pocit, že je kyberšikana mezi dětmi a dospívajícími natolik rozšířená, že nejlepším řešením je omezit těmto jedincům přístup ke komunikačním technologiím. Ovšem paradoxem je, že oběť kyberšikany nemusí mít vůbec přístup k internetu, oběť může být pomlouvána mezi spolužáky na školní stránce, například Spolužáci.cz nebo na Facebooku.

Za další negativní důsledek přeceňování kyberšikany se považuje přesun pozornosti od prevence tradiční šikany k prevenci kyberšikany. Jak již bylo řečeno výše, kyberšikana vychází z tradiční šikany a překrývá se s ní, tudíž zaměření se pouze na prevenci kyberšikany může být spíše na škodu. Kyberšikana je závažný jev, o kterém je nutné děti, dospívající i dospělé poučit, přesto je ale nezbytné připomenout, že má často základ v offline světě, a proto je potřeba s ní v offline světě pracovat.

Základním krokem k prevenci kyberšikany je nutná informovanost dětí a dospívajících o specifickém prostředí internetu, ve kterém se lidé někdy chovají jinak než v běžném offline prostředí. Pokud už se přeci jen jedinec stal obětí kyberšikany, je nezbytné, aby se mu dostalo systematické a odborné psychologické péče. Tuto péči

¹¹⁷ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 20. ISBN 978-80-247-4577-0.

může poskytnout školní nebo jiný psycholog, či odborníci v pedagogicko-psychologické poradně.

„Mnohé studie poukazují na účinnost hledání podpory u dospělých. Svěřili-li se oběti rodičům, mají větší šanci, že se jejich trápení zmenší.“¹¹⁸ Důležitým faktorem prevence kyberšikany je aktivní a pasivní rodičovská mediace. Aktivní rodičovská mediace spočívá ve sdílení online aktivit, kterým se dítě věnuje, povídání si o jeho zkušenostech a zážitcích s online světem. Naproti tomu pasivní rodičovská mediace se zakládá na zprostředkování informací o bezpečném používání internetu.

Pro snižování rizika kyberšikany je potřeba zapojit nejen rodiče, školu, ale i další osoby a instituce, které by se postaraly o podporu preventivních a intervenčních programů zohledňujících používání internetu, podporovaly by digitální gramotnost rodičů a vyučujících a v neposlední řadě i demokratické principy fungování společnosti a respekt ke kulturním, etnickým, rasovým či sexuálním menšinám. Již v dnešní době se v některých školách o zvyšování počítačové gramotnosti starají především specializované předměty informační výuky, jinde se tato gramotnost rozvíjí při hodinách mediální výchovy. Pro zvyšování informovanosti, prevence a pro případná opatření existuje v České republice několik projektů. Jedním z těchto projektů je Safer Internet „*první české osvětové centrum evropského programu bezpečnější internet, které získalo podporu Evropské komise.*“¹¹⁹

4.2. Závislost na sociálních sítích

Mezi další negativní vlivy sociálních sítí se řadí i závislost na nich. Jsou známé závislosti na alkoholu, cigaretách, hracích automatech apod., nicméně závislost na internetu je stále málo probádaným jevem. Autoři se stále různí v pohledech na to, co

¹¹⁸ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. s. 127. ISBN 978-80-247-4577-0.

¹¹⁹VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. s. 106. ISBN 978-80-7368-858-5.

znamená být závislým na internetu. Panuje zde velká rozpolcenost mezi vyhodnocením, kdo je „běžný uživatel“ a kdo už je „závislý uživatel“.

Definice vytvořená experty Světové zdravotnické organizace charakterizuje závislost jako „skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.“¹²⁰ Je tudíž nutnosti vymezit s takto definovanou závislostí symptomy, které ji doprovázejí. Griffiths vymezuje šest symptomů, dle kterých se dá určit, zda je jedinec doopravdy závislý, či nikoliv. Tyto symptomy jsou:

- důležitost (zda je příslušná aktivita nejdůležitější v životě jedince)
- změna nálady (zda se mění nálada, pokud činnost, na které je jedinec závislý, se právě nevykonává)
- zvyšování tolerance (zvyšování frekvence činnosti)
- abstinenční příznaky (po přerušení činnosti se dostávají nepříjemné psychické nebo fyzické pocity)
- konflikt (konflikty s okolním světem)
- recidivita (opětné návraty k činnosti, na níž je jedinec závislý).¹²¹

V rámci této diplomové práce je nezbytné zmínit, že vedle klasické internetové závislosti na online hrách se již dá hovořit i o závislosti na sociálních sítích. Výzkum Šimkové a Činčery z roku 2004 potvrdil, že „lidé, kteří častěji „chatují“, jsou častěji závislí na internetu.“¹²² Závislí uživatelé sociálních sítí mají neustále nutkání sledovat své přátele ve virtuálním prostředí. Konkrétně to, jaké fotky sdílejí, co na svém sociálním profilu píší apod. Je zde i „snaha zásobovat přátele vlastními příhodami ze

¹²⁰NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 10. ISBN 978-80-7367-908-8.

¹²¹GRIFFITHS, M. In: ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.

¹²²ČINČERA, J. a B. ŠIMKOVÁ. In: JIRÁK, J., H. PAVLÍČKOVÁ a kol. *Média pod lupou: Mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Powerpoint, 2013. s. 58. ISBN 978-80-87415-70-2.

života i čistě smyšlenými a opětovným nutkáním vědět okamžitě, zda někdo reagoval.“¹²³

Jakákoliv závislost ať už na návykových látkách, nebo na sociálních sítích má téměř shodné průvodní jevy. Tudíž i závislost na internetu, konkrétně na sociálních sítích, může mít jako drogová závislost fatální dopady na zdraví. Je však nezbytné si uvědomit, že i časté užívání internetu ihned neznamená, že je jedinec na něm závislý. K rozpoznání závislosti slouží výše zmiňované symptomy. Jelikož se tato diplomová práce zabývá vlivy sociálních sítí na žáky 2. stupně ZŠ, zmíníme i možná opatření, jak by dospělí, především rodiče dětí, mohli této závislosti u svých dětí zabránit.

Stejně jako u prevence kyberšikany i u závislosti na internetu je nutností aktivní informovanost rodičů o tom, co jejich potomek na internetu nejčastěji dělá. Čili opět je na místě zmínit aktivní a pasivní mediaci rodičů, zahrnující rodičovský proaktivní přístup.¹²⁴

¹²³ECKERTO VÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. s. 126. ISBN 978-80-251-3804-5.

¹²⁴Tamtéž.

5 POZITVNÍ VLIVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Bylo by nesprávné zmínit pouze výčet negativních vlivů, které s sebou sociální sítě přinášejí, jelikož sociální sítě nabízejí i širokou škálu výhod. Přesto ve většině publikací tato pozitiva sociálních sítí nenalezneme. Většina autorů se upírá pouze k negativním faktorům. V důsledku toho se tato diplomová práce zaměří i na vlivy pozitivní, které sociální sítě svým uživatelům nabízejí.

Nepopiratelnou výhodou sociálních sítí je možnost uživatele komunikovat v jeden okamžik s více lidmi najednou. Hovoříme zde o tzv. multiplicitě komunikace. Multiplicitní situace přinášejí uživatelům „*pocity opojení, navozují stav nervozity z nestíhání, uvádějí organismus do stavů podobných transu, prožitky lze připodobnit ke stavům „flow“ (nepozorovatelného plynutí času) nebo sportovním výkonům.*“¹²⁵

Virtuální komunikace zprostředkovaná sociálními sítěmi umožňuje komunikovat lidem, především dětem a dospívajícím, kterým mohou být sociální interakce tváří v tvář, vzhledem k jejich věku, nepříjemné. Sociální sítě jim takto dávají možnost „*zlepšit jejich osobní sociální dovednosti, pomáhat budovat nová přátelství a vytvářet sociální vazby.*“¹²⁶

Komunikace na internetu požaduje zkrácení lhůt mezi obdržetím zprávy a odpovědí na ni. Je zde tedy výhoda okamžité odpovědi. Uživatelé nemusí čekat dny na odpověď prostřednictvím dopisu apod. Tudíž za další pozitivní faktor se dá považovat i fakt, že díky virtuální komunikaci na sociálních sítích mohou být jedinci v okamžitém kontaktu i s lidmi, se kterými tuto možnost již nemají (stěhování, změna školy apod.).

Za další výhodu se považuje i nezávislost na lokalitě, v níž se uživatel sociální sítě nachází. Právě tato nezávislost umožňuje „*komunikovat s lidmi z celého světa,*

¹²⁵VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 277. ISBN 978-80-7367-387-1.

¹²⁶JIRÁK, J., H. PAVLÍČKOVÁ a kol. *Média pod lupou: mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Powerpoint, 2013. s. 65. ISBN 978-80-87415-70-2.

*poznávat jinou mentalitu, jiné kulturní prostředí a v neposlední řadě i možnost vyzkoušet si svou znalost cizího jazyka – učit se v cizím jazyce komunikovat.*¹²⁷

Sociální sítě naplňují i nezbytnou lidskou potřebu, kterou je potřeba sdružovat se. Jedinci, kteří mají pocit, že jim v reálném světě nikdo nerozumí a nedokáže pochopit jejich problém, např. dívky s mentální anorexií, vyhledávají na sociálních sítích virtuální komunity s podobnými uživateli. Jedním ze zmíněných specifíků internetové komunikace je fakt, že se virtuální prostředí stává bezpečnějším pro intimní sdělení cizím lidem (viz kapitola 2.1 Specifika virtuální komunikace a kapitola 2.3 Disinhibice). Jedinci hledají někoho, s kým „*mohou sdílet své trápení, zažít pocit pochopení, neodsuzování apod.*“¹²⁸ Na sociálních sítích tedy nalezneme komunikační prostor pro dospívající, v němž nacházejí podporu a zájem ze strany druhých.

¹²⁷MACEK, P. a L. LACINOVÁ. *Vztahy v dospívání*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2006. s. 168. ISBN 80-7364-034-1.

¹²⁸VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 279. ISBN 978-80-7367-387-1.

6 DĚTSKÁ PSYCHOLOGIE

Existuje řada vývojových teorií, které charakterizují vývoj jedince různě. Jejich primárním cílem je snaha odpovědět na to, co je základním determinujícím faktorem vývojových změn a jaké vlivy se na celkové konstrukci jedince podílejí. Tyto vývojové teorie dělíme na empiristické a nativistické. Empiristické teorie „*zdůrazňují zásadní význam zkušenosti a učení pro vývoj dítěte (např. behaviorismus)*“.¹²⁹ Oproti tomu nativistické teorie „*uvádějí podstatný vliv tzv. endogenních faktorů vývoje (např. koncept pudu v psychoanalýze)*“.¹³⁰

Především vývojová psychologie usiluje „*o poznání souvislostí a pravidel vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky a porozumění jejich mechanismům*“.¹³¹ Vývojová psychologie popisuje a charakterizuje změny, ke kterým dochází během typických určitých životních období. Zjištěné poznatky dále slouží k odvození obecných zákonitostí vývoje psychických struktur a jejich příčinných souvislostí. Cílem tohoto úsilí je vytvoření jednotné vývojové teorie, která v současné době neexistuje.

Mezi nejznámější základní vývojové teorie se řadí teorie od Sigmunda Freuda, Erika Eriksona, Margaret Mahlerové, Johna Bowlbyho a Jeana Piageta. Následně si pro účely této diplomové práce nastíníme pouze některé teorie od zmiňovaných autorů.

Sigmund Freud

Sigmund Freud, zakladatel klasické psychoanalýzy, poukázal na význam dětských zkušeností pro další vývoj, formování osobnosti i psychopatologické projevy později v životě. S. Freud považoval energii sexuálního pudu za nejdůležitější psychickou pudovou sílu, tuto sílu pojmenoval libido, což je podle S. Freuda „*energie*

¹²⁹HORT, V., M. HRDLIČKA a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 28. ISBN 80-7178-472-9.

¹³⁰Tamtéž, s. 28.

¹³¹VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 15. ISBN 80-7178-308-0.

takových pudů, které mají co do čenění se vším, co lze souhrnně označit jako láska.“¹³² Především v jeho teorii hraje důležitou roli koncept dětské sexuality, která probíhá ve stádiích, v nichž se dětské libido koncentruje vždy na určité tělesné oblasti:

- orální stadium
- anální stadium
- falické stadium
- stadium latence
- genitální stadium¹³³

Při orálním stadiu, které probíhá přibližně v prvním roce života dítěte, jsou primární tělesnou zónou ústa a rty s funkcemi sání, žvýkání a kousání.

V následující stadiu, tedy při stadiu análním, které trvá přibližně od jednoho roka do tří let, je primární zónou anální oblast. Je zde zdůrazněná funkce sebekontroly dítěte s ovládním vyměšování.

Se stadiem trvajícím od tří do pěti let, tedy falickým stadiem, je spojen zájem dítěte o sexuální témata. Toto období je spojeno s oidipovským komplexem, který je definován jako *„nevědomé erotické tíhnutí syna k matce a dcery k otci spojené s bázní z trestu; rodič stejného pohlaví je pociťován jako sexuální soupeř.*“¹³⁴

Ve stadiu latence, čili během raného školního věku, dochází k pozvolnému ztracení zájmu o sexuální podněty. U jedince dochází k tzv. sublimaci, kdy k uspokojení svého libida se soustředí na jiné aktivity (např. úspěch ve škole).

V genitálním stadiu se jedinec nachází v období dospívání. V tomto období dochází k opětovnému oživení zájmu o sexuální tematiku a dochází k intenzivnímu

¹³²FREUD, S. In: KERN, H., CH. MEHL a kol. *Přehled psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 192. ISBN 80-7178-425-5.

¹³³VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 38. ISBN 80-246-0956-8.

¹³⁴HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 257. ISBN 978-80-7367-686-5.

rozvoji genitálně zaměřené slasti. V počátku jde o autoerotické aktivity, které se později rozvíjejí ve vztahu k druhým lidem se sexuální podtextem.¹³⁵

Jean Piaget

Švýcarský psycholog J. Piaget ve své teorii kognitivního vývoje předpokládá, že „vrozené vývojové dispozice, a později i na nich závislá dosažená vývojová úroveň, určují, jakým způsobem bude dítě chápat vnější svět a jak na něj bude reagovat.“¹³⁶

Pojetí J. Piageta nahlíží na vývoj psychického vývoje jako na sled kvalitativně odlišných etap. Zabýval se především kognitivním vývojem v dětském věku, který následně rozdělil do pěti etap, a to do:

- fáze senzomotorické inteligence
- fáze symbolického a předpojmového myšlení
- fáze názorného myšlení
- fáze konkrétních logických operací
- fáze formálních logických operací¹³⁷

Senzomotorická fáze trvá od narození přibližně do dvou let dítěte. V tomto období jde především o rozvoj poznávacích procesů. dítě poznává předměty na základě smyslového vnímání spolu s motorickými dovednostmi.

Symbolické a předpojmové myšlení je řazeno od dvou let dítěte do jeho čtyř let. Během tohoto období již není dítě striktně vázáno pouze na objekty se kterými může manipulovat, neboť si již dokáže tyto objekty i představovat.

Fáze názorného myšlení trvá od čtyř let do sedmi let. V tomto předškolním období je dětské uvažování egocentrické a ulpívající na zjevné podobě světa.

¹³⁵VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

¹³⁶PIAGET, J. In: VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. s. 43. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹³⁷Tamtéž.

Konkrétní logické operace jsou časově ohraničeny sedmi až jedenácti lety. Při období nástupu do školy je pro myšlení dítěte charakteristické to, že respektuje základní zákony logiky a vázanost na konkrétní skutečnost.

A poslední fáze dle J. Piageta, čili fáze formálních logických operací, nastává kolem jedenáctého roku života. U tohoto období dochází k uvolňování z vázanosti na konkrétní realitu. Dospívající jedinci začínají uvažovat hypoteticky i abstraktně.¹³⁸

6.1 Charakteristika dospívání podle vývojové psychologie

V rámci této diplomové práce se budeme zabývat vlivy sociálních sítí na žáky 2. stupně ZŠ. Tudíž je nezbytné vymezit tuto věkovou kategorii pubescentů. V první řadě je nutné zmínit vývojová období dětství a dospívání, která v průběhu života nastávají. Mezi vývojová období dětství a dospívání řadíme:

- prenatální období
- novorozenecké období
- kojenecké období
- batolecí období
- předškolní období
- mladší školní období
- dospívání¹³⁹

Pro účely této diplomové práce se zaměříme pouze na charakteristiku období dospívání. Toto období lze členit na dvě fáze, a to na pubescenci a adolescenci.

V průběhu dospívání dochází u jedince k výrazným změnám na úrovni biologické, psychologické a sociální. Biologické změny vedou k „*akceleraci růstu a rozvoji primárních a sekundárních pohlavních znaků*“. *Psychologické změny dospívání*

¹³⁸VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

¹³⁹HORT, V., M. HRDLÍČKA a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 34. ISBN 80-7178-472-9.

*zrcadlí kognitivní vývoj adolescenta a ustálení jeho osobnostní organizace. Sociální změny předpokládají odpoutání se od primární rodiny, volbu profese a nalezení osobního životního stylu.*¹⁴⁰ V této diplomové práci se zaměříme na pubescenci, tedy období přibližně mezi 11. až 15. rokem.

Pubescence neboli raná adolescence zahrnuje prvních pět let dospívání jedince. Začíná obdobím prepuberty, což je spojeno s prvotními projevy pohlavního dospívání přibližně mezi 11. - 15. rokem. Během tohoto období dochází u jedince „*ke změně způsobu myšlení, dospívající je schopen uvažovat abstraktně, a to i o variantách, které reálně neexistují.*“¹⁴¹ Časté jsou i hormonální proměny, které zapříčiňují změny v emočním prožíváním s častými výkyvy.

Značný význam mají pro pubescenta vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. V tomto období jsou důležitá přátelství, první lásky a počáteční experimentace s partnerskými vztahy. U starších pubescentů je patrná snaha o odlišení se. Tuto potřebu signalizují pomocí změny zevnějšku, specifického životního stylu, hodnot apod.

Vývoj poznávacích procesů

Kognitivní vývoj jedince je výsledkem interakce učení a zrání. Během pubescence se nachází jedinec ve fázi, kterou J. Piaget nazval stadiem formálních logických operací (viz kapitola 6 Dětská psychologie). Pro vývoj myšlení je v této fázi charakteristické „*postupné uvolňování ze závislosti na konkrétní realitě.*“¹⁴² Dospívající jedinec již tedy dokáže uvažovat hypoteticky i abstraktně. Pubescent je již schopen uvažovat o světě, ve kterém žije. Dokáže zobecnit určité principy fungování okolního

¹⁴⁰HORT, V., M. HRDLIČKA a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 38. ISBN 80-7178-472-9.

¹⁴¹VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. s. 369. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁴²Tamtéž. s. 373.

světa, již tedy chápe, víceméně i akceptuje řád, jenž platí pro lidskou společnost. Přesto je pubescent stále radikální a je zde patrná nechuť ke kompromisům.¹⁴³

Emoční vývoj

Pubescence, jak již bylo řečeno výše, je spojena s hormonální proměnou, která má za důsledek výrazné změny v oblasti citového chování jedince. Tato změna se projevuje „*kolísavostí emočního ladění, větší labilitou, dráždivostí, tendencí reagovat přecitlivěle i na běžné podněty a nárůstem emočního zmatku.*“¹⁴⁴

Emoční reakce pubescentů na podněty bývají nápadnější a méně přiměřené, zpravidla jsou často intenzivního krátkodobého charakteru. Je i velmi obtížné předvídat, jak bude jedinec reagovat příště.

V tomto období hovoříme i o emočním egocentrismu, kdy dospívající „*bývá přesvědčen, že nikdo jiný nemůže mít tak intenzivní prožitky, věří, že jeho pocity jsou výjimečné.*“¹⁴⁵ Pubescent bývá velmi hyperkritický ke svému okolí, jelikož své představy považuje za ideální. Pokud se tedy dospělí chovají jinak, než by pubescent očekával, obviní je z neschopnosti, pokrytectví atd. Egocentrismus se projevuje i ve formě vztahovačnosti, kdy pubescent předpokládá existenci imaginárního publika, které ho neustále sleduje a hodnotí.

Zároveň jsou však pubescenti i introvertnější a jeví malý zájem o projevování svých citů navenek. Dospívající totiž považují svoje prožitky za intimní součást vlastní osobnosti a právě to má za důsledek nezájem o jejich sdílení s druhou osobou.

¹⁴³VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

¹⁴⁴Tamtéž, s. 390.

¹⁴⁵VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. s. 391. ISBN 978-80-246-2153-1.

Socializace

„Dospívání bývá označováno jako doba druhého sociálního narození, spojeného se samostatným vstupem do společnosti.“¹⁴⁶ Tato charakteristika poukazuje na dva důležité mezníky v životě pubescenta, a to že ukončil povinnou školní docházku a získal občanský průkaz.

V pubescenci se mění vztahy s lidmi nejen s dospělými, ale i s vrstevníky. Jedná se o fázi, v níž jedinec experimentuje s vlastní identitou (viz kapitola 2.2 Identita online). K dospělým bývá zpravidla nekompromisní, značně kritický a netolerantní. Pubescent odmítá přijmout podřízenou roli, především odmítá nadřazenost autorit, jakými jsou rodiče, učitelé apod. Jak již bylo zmíněno výše, pubescent je velmi kritický a odmítá akceptovat názory autorit bezvýhradně. Pokud lze, hledá odlišné možnosti, jež se odlišují od názorů autorit, aby s nimi mohl polemizovat.

V rané adolescenci získává jedinec nové role (roli dospívajícího, roli člena party, roli blízkého kamaráda atd.). Tyto role mohou být pro pubescenta významné v posílení jeho sebevědomí, ale mohou pro něj být i zatěžující a ohrožující.¹⁴⁷

¹⁴⁶VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. s. 395. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁴⁷Tamtéž.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝZKUM

7.1 Vymezení cíle

Hlavním cílem výzkumu této diplomové práce bylo popsat negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí. Dále cílem bylo ověřit platnosti a správnosti teoretických tezí o vlivech sociálních sítí na cíleně vybraném vzorku žáků 2. stupně základních škol. Ke splnění tohoto hlavního cíle bylo nutné stanovit několik dílčích cílů:

- zjistit, v jaké míře jsou žáci sledovaných škol aktivnímu uživateli sociálních sítí, které sociální sítě využívají a jakou roli hrají v jejich životě
- popsat konkrétní zkušenosti a poznatky žáků z jejich účasti na sociálních sítích
- zjistit, jaké hodnocení sociálních sítí na základě osobních zkušeností je u žáků častější
- porovnat vliv sociálních sítí na žáky 2. stupně dvou různých základních škol: první v Kladně, tedy jedné z velkých městských škol, a druhé ve Stochově, tedy školy v menším městě poblíž Kladna
- vyhodnotit zkušenosti žáků obou škol s působením sociálních sítí na jejich myšlení, chování a jednání, to, zda si uvědomují možné nebezpečí a vědí, jak mu čelit.

7.2 Otázky a hypotézy

Bylo stanoveno celkem osm hypotéz, u kterých se ověřovala jejich platnost, čili zda je výsledky výzkumu potvrdily, nebo naopak vyvrátily.

Hypotéza č. 1: Více než polovina žáků 2. stupně kladenské i stochovské základní školy již ve věku od 11 do 13 let využívá sociální síť Facebook.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že i přes podmínky sociální sítě Facebooku, u níž je předpokladem pro registraci minimální věk 13 let, se již dotazovaní žáci na tuto sociální síť registrují dříve, než tento požadavek splní (viz kapitola 3.2 Zahraniční sociální sítě).

Hypotéza č. 2: Více než polovina žáků 2. stupně obou škol používá i jinou sociální síť.

Druhá hypotéza vychází z předpokladu, že dotazovaní žáci obou škol používají více sociálních sítí. Především tedy, že jsou respondenti registrovaní i na dalších zahraničních sociálních sítích.

Hypotéza č. 3: Alespoň polovina žáků 2. stupně kladenské i stochovské základní školy vlastní více než jedno elektronické zařízení.

Tato hypotéza se vztahuje především ke kapitole týkající se negativních vlivů sociálních sítí, konkrétně kyberšikany. Zaměřuje se hlavně na fakt, že dnešní generace dospívajících je „always on“ (viz kapitola 4.1.1 Znaký kyberšikany), tudíž generací, která se dá pomocí elektronického zařízení kdykoliv kontaktovat. Tato hypotéza předpokládá, že dotazovaní žáci jsou vlastníky více než jednoho elektronického zařízení, a tudíž je pro kyberagresory snazší je kontaktovat.

Hypotéza č. 4: U více než poloviny žáků obou základních škol ve věku 11 – 13 let i ve věku 14 – 15 let nejsou kontrolovány jejich profily na sociálních sítích rodiči.

Čtvrtá hypotéza předpokládá, že rodiče dotazovaných žáků nejsou dost dobře obeznámeni s fungováním sociálních sítí, a tudíž nejsou dostatečně schopni kontrolovat profily svých dětí (viz kapitola 4.1.4 Prevence kyberšikany).

Hypotéza č. 5: Alespoň polovina dotazovaných žáků kladenské i stochovské školy se seznámila na sociální síti s neznámým uživatelem.

Tato hypotéza se opírá o teoretická východiska (viz kapitola 2 Komunikace v prostředí internetu). Předpokládá, že díky ztrátě zábran (viz kapitola 2.3 Disinhibice) se žáci snadněji seznamují s neznámými osobami během online komunikace.

Hypotéza č. 6: Více než polovina dotazovaných žáků obou základních škol ví, co je to kyberšikana.

Šestá hypotéza předpokládá, že žáci jsou s kyberšikanou obeznámeni jak prostřednictvím rodičů, tak i učitelů ve škole (viz kapitola 4.1.4 Prevence kyberšikany).

Hypotéza č. 7: Za největší přínos sociálních sítí považuje alespoň polovina dotazovaných žáků kladenské i stochovské školy kontakt s přáteli.

Tato hypotéza předpokládá, že dotazovaní žáci považují za největší přínos sociálních sítí online kontakt s přáteli, který je jim umožněn v nezávislosti na místě nebo čase (viz kapitola 5 Pozitivní vlivy sociálních sítí).

Hypotéza č. 8: Za největší zápor sociálních sítí považuje více než polovina žáků obou základních škol přílišné trávení času na nich.

Hypotéza vztahující se naopak k negativnímu aspektu sociálních sítí, předpokládá, že dotazovaní žáci vidí největší zápor ve velkém množství času, který na sociálních sítí stráví (viz kapitola 4.2 Závislost na sociálních sítích).

7.3 Výzkumný vzorek

Dotazníkové šetření probíhalo ve dvou školách, první v Kladně, tedy jedné z velkých městských škol, a druhé ve Stochově, tedy menší školy města poblíž Kladna. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 223 žáků 2. stupně dvou základních škol.

Na kladenské škole odpovídalo celkem 113 respondentů, z toho 59 chlapců a 54 dívek. Respondenti této 6. ZŠ v Kladně byli ve věku 11 – 15 let.

Žáci této školy nemají v osnovách zařazenou výuku mediální výchovy. Přesto tato základní škola věnuje pozornost prevenci vůči šikaně. V základních dokumentech školy lze nalézt MPP (minimální preventivní program), který vymezuje projevy šikany a upozorňuje i na nebezpečí kyberšikany.

Škola v rámci ŠVP rozšířila výuku v oblasti informatiky, která se již vyučuje i na 1. stupni této 6. ZŠ v Kladně, čímž dochází ke zvýšení úrovně práce s počítačem. Ve škole mají i školní klub zaměřený na základní osvojení si práce s počítačem. Žáci mají možnost využívat počítačovou pracovnu i během přestávek.

Ve Stochově odpovídalo na dotazník 110 respondentů, z toho 53 chlapců a 57 dívek. Respondenti této základní školy byli ve věku 11 – 15 let.

Tato základní škola má jako průřezové téma zařazenou ve svých osnovách i mediální výchovu. Mediální výchova je v 5. ročníku součástí výuky českého jazyka s tématy „*Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení*“ a „*Tvorba mediálního sdělení*“. Během 5. ročníku si žáci v rámci výuky mediální výchovy v hodině vlastivědy se seznámí s tématem „*Práce v realizačním týmu*“. V 8. ročníku je opět mediální výchova zařazena do hodin českého jazyka s průřezovým tématem „*Vnímání autora mediálních sdělení*“. V 9. ročníku jsou žáci obeznámeni s tématy „*Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality*“ a „*Stavba mediálních sdělení*“ během hodin českého jazyka. V 9. ročníku je zařazeno i další téma, a to „*Fungování a vliv médií ve společnosti*“ do hodin občanské výchovy.

Stejně jako na kladenské škole i na té stochovské mají žáci možnost rozšířit si své dovednosti na počítači, tedy zvýšit svou úroveň informační gramotnosti. Žáci na ZŠ Stochov se od 7. ročníku mohou přihlásit do volitelného předmětu výpočetní technika.

7.4 Výzkumná metodika

Výzkumná metodika na obou základních školách probíhala pomocí dotazníkového šetření. Bylo využíváno kvantitativního měření pomocí dotazníku s dvaceti sedmi otázkami, které prověřovaly platnost výše zmiňovaných osmi hypotéz.

Dotazovaní žáci 2. stupně obou základních škol v dotazníku odpovídali na otevřené i uzavřené otázky.

První část otázek zkoumala, zda jsou žáci aktivními uživateli sociálních sítí a kolik vlastní elektronických zařízení, která jim umožňují se na sociální síť kdykoliv připojit. Následovaly otázky zaměřené na konkrétní sociální síť, na nichž jsou dotazovaní žáci registrováni, a bylo zjišťováno, kolik hodin denně na nich žáci tráví svůj čas.

Další část otázek zkoumala, co nejčastěji žáci na sociálních sítích vyhledávají, zda se s někým díky nim seznámili a následně zda se i osobně sešli.

Třetí část otázek zjišťovala, zda jsou rodiče dotazovaných žáků sami uživateli některé sociální sítě, či zda alespoň kontrolují profily svých dětí.

Byly zde i otázky zaměřené na hrozby, které se sociálními sítěmi souvisejí. Především se otázky zaměřovaly na kyberšikanu a konkrétně na to, zda jsou žáci s tímto online šikanováním obeznámeni, a pokud ano, kde získali potřebné informace.

Poslední skupina otázek zkoumala postoj žáků k sociálním sítím samotným, tudíž zda žáci sami vidí negativa, ale i pozitiva při využívání sociálních sítích.

7.5 Časová organizace výzkumu

Sběr dat pomocí dotazníkového šetření trval na každé škole jeden týden. Dotazníky byly do škol předány 3. týden v říjnu 2014, následně byly žákům rozdány k vyplnění následující školní týden. Na kladenské základní škole probíhal sběr dat během vyučování hodin českého jazyka od pondělí do pátku, stejně tomu bylo i na základní škole ve Stochově.

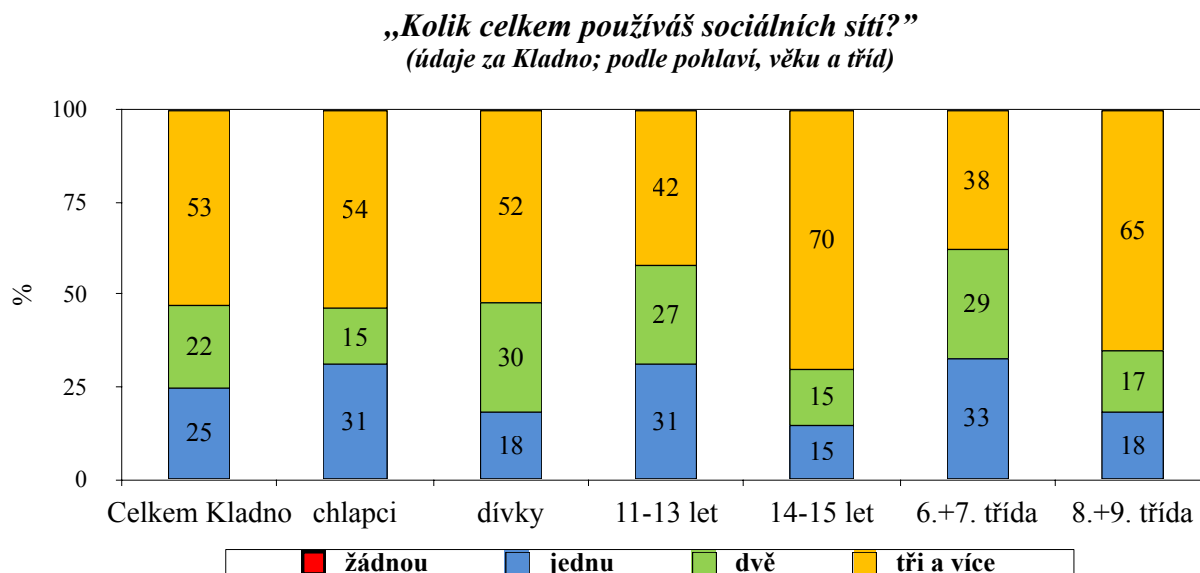
Na kladenské ZŠ na dotazníky během prvních dvou dnů vyučovacího týdne odpovídali žáci 8. a 9. tříd během hodin českého jazyka. Žáci 6. tříd na této škole odpovídali opět během hodiny českého jazyka ve středu a žáci 7. tříd také při hodině českého jazyka v pátek. Žáci byli během dotazníkového šetření pod dozorem učitele.

Žáci 2. stupně ZŠ ve Stochově, stejně jako žáci v Kladně, odpověděli na dotazníkové šetření během jednoho týdne. Žáci 8. třídy odpovídali na dotazníky během úterý při hodině českého jazyka. Dotazování žáci 9. třídy se dotazníkového šetření účastnili ve středu. Ve čtvrtek odpovídali na dotazníky v hodinách českého jazyka žáci 6. tříd a žáci 7. třídy dotazníky vyplnili poslední den v týdnu opět při hodině českého jazyka. I zde žáci odpovídali pod dozorem vyučujícího dané hodiny.

7.6 Výsledky výzkumu

Dotazníkové šetření, kterého se zúčastnili žáci dvou základních škol, zjišťovalo především to, zda jsou tito žáci ve věku od 11 do 15 let aktivními uživateli sociálních sítí. I přesto, že jedna zkoumaná škola se nachází v Kladně, tudíž ve velkém městě, kde žije přes 70 000 obyvatel, a druhá se nachází ve Stochově, menším městě s počtem okolo 5 000 obyvatel, nebyl zde předpoklad velkých rozdílů ve výsledcích. I získané výsledky poukazují na fakt, že v dnešní době jsou i žáci, kteří nežijí ve velkém městě, stejně aktivními uživateli jako ti žáci, kteří v něm žijí. Zajímavým zjištěním, ke kterému výzkum dospěl, jsou výsledky, v nichž dotazovaní žáci potvrdili, že aktivně užívají více než jen jednu sociální síť. Zaměříme-li se na věkovou kategorii 11 až 13 let, která by dle stanovených podmínek registrace k užívání sociálních sítí žádnou využívat neměla, zjistíme, že 42% kladenských žáků v tom věku uvedlo, že používá tři a více sociálních sítí. Ve Stochově na stejnou otázku v této věkové kategorii odpovědělo takto 40% dotazovaných.

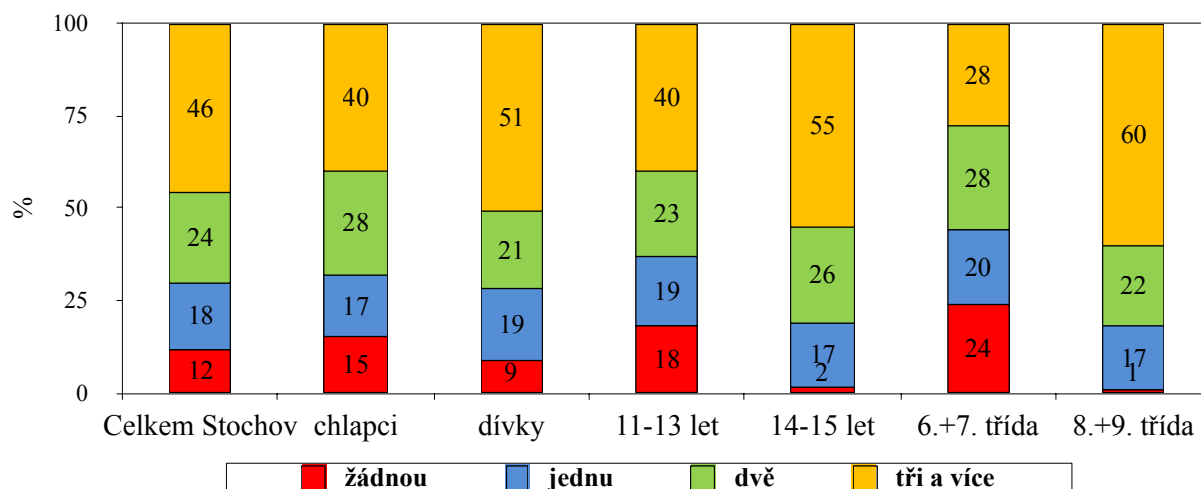
Graf 1: Počet sociálních sítí užívaných žáky kladenské základní školy

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 2: Počet sociálních sítí užívaných žáky stochovské základní školy

„Kolik celkem používáš sociálních sítí?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Výzkum zjistil, že nejvíce dotazovaných žáků užívá zahraniční sociální síť Facebook. Celkem takto v Kladně odpovědělo 86% žáků 2. stupně, pokud se opět zaměříme především na věkovou hranici 11 až 13 let, tak v tomto věku využívá sociální síť Facebook 79% dotazovaných. Na základní škole ve Stochově se došlo k obdobným výsledkům, a to že celkem Facebook používá 73% z celkového počtu dotazovaných žáků a v kategorii 11 až 13 let to je opět více než polovina dotazovaných čili 65%.

Tabulka 1: Používání sociální sítě Facebook žáky na kladenské základní škole

„Používáš sociální síť Facebook?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Pohlaví		Věk		Třída		
		Celkem	chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Používáš sociální síť Facebook?	ano	86 %	90 %	81 %	79 %	96 %	75 %	94 %
	ne	14 %	10 %	19 %	21 %	4 %	25 %	6 %
Celkem	Počet	113	59	54	67	46	48	65

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 2: Používání sociální sítě Facebook žáky na stochovské základní škole

„Používáš sociální síť Facebook?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Používáš sociální síť Facebook?	ano	73 %	70 %	75 %	65 %	86 %	58 %	85 %
	ne	27 %	30 %	25 %	35 %	14 %	42 %	15 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Dotazníkové šetření zjistilo, že z nabídky sociálních sítí, u kterých žáci odpovídali, zda je užívají či nikoliv, naprosto propadla česká sociální síť Líbimseti.cz. V Kladně žáci v 96% odpověděli, že tuto sociální síť nevyužívají, ve Stochově to bylo dokonce 99% žáků, kteří tuto sociální síť nepoužívají. Ze zahraničních sítí žáci nejméně využívají sociální síť MySpace. Tuto síť na 2. stupni ZŠ v Kladně nepoužívá 97% a na základní škole ve Stochově celých 100% dotazovaných žáků.

Tabulka 3: Používání sociálních sítí MySpace a Líbimseti.cz na kladenské základní škole

„Používáš sociální síť MySpace a Líbimseti?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Používáš sociální síť Líbimseti?	ano	4 %	5 %	2 %	6 %		4 %	3 %
	ne	96 %	95 %	98 %	94 %	100 %	96 %	97 %
Používáš sociální síť MySpace?	ano	3 %	3 %	2 %	3 %	2 %	4 %	2 %
	ne	97 %	97 %	98 %	97 %	98 %	96 %	98 %
Celkem	Počet	113	59	54	67	46	48	65

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 4: Používání sociálních sítí MySpace a Libimseti. cz na stochovské základní škole

„Používáš sociální síť MySpace a Libimseti?“

(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

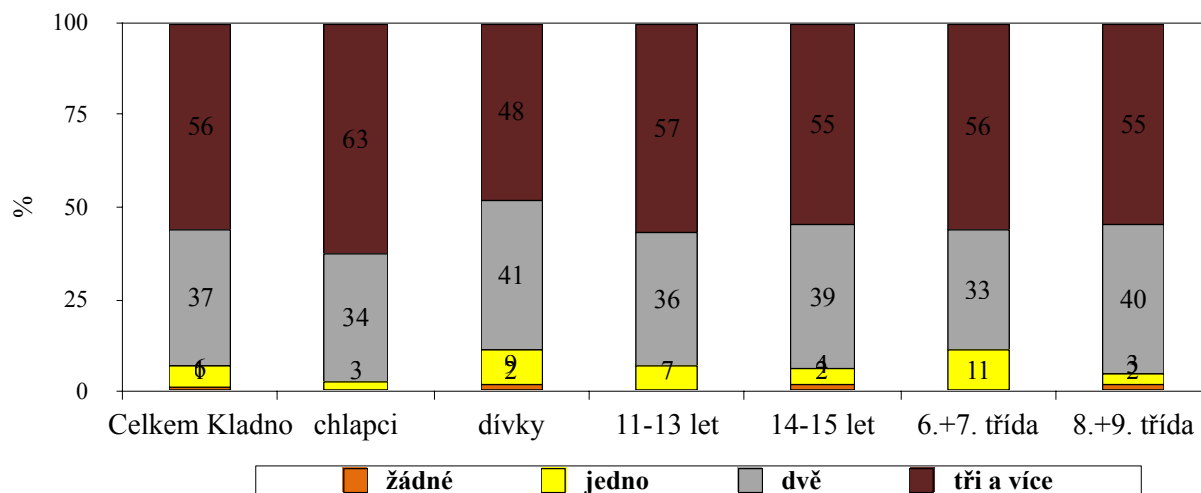
		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Používáš sociální síť Libimseti?	ano	1 %	2 %		1 %		2 %	
	ne	99 %	98 %	100 %	99 %	100 %	98 %	100 %
Používáš sociální síť MySpace?	ano							
	ne	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Žáci odpovídali i na otázku zjišťující, kolik vlastní elektronických zařízení. Byl zde předpoklad, že dnes již každý žák vlastní alespoň jedno elektronické zařízení, zpravidla mobilní telefon. S vlastnictvím více než jednoho elektronického zařízení roste i riziko hrozby kyberšikany, která se právě díky elektronickým zařízením může dostat k oběti více způsoby. I zde, pokud porovnáme kladenské žáky se stochovskými, získáme srovnatelné výsledky. Celkem vlastní více než tři elektronická zařízení 56% žáků odpovídajících na kladenské škole, ve Stochově je to 52% dotazovaných. Zaměříme-li se i na nejmladší z dotazovaných v Kladně, tak 57% z nich vlastní více než tři elektronická zařízení, stejná věková kategorie ve Stochově takto odpověděla v 49%.

Graf 3: Počet elektronických zařízení žáka kladenské základní školy

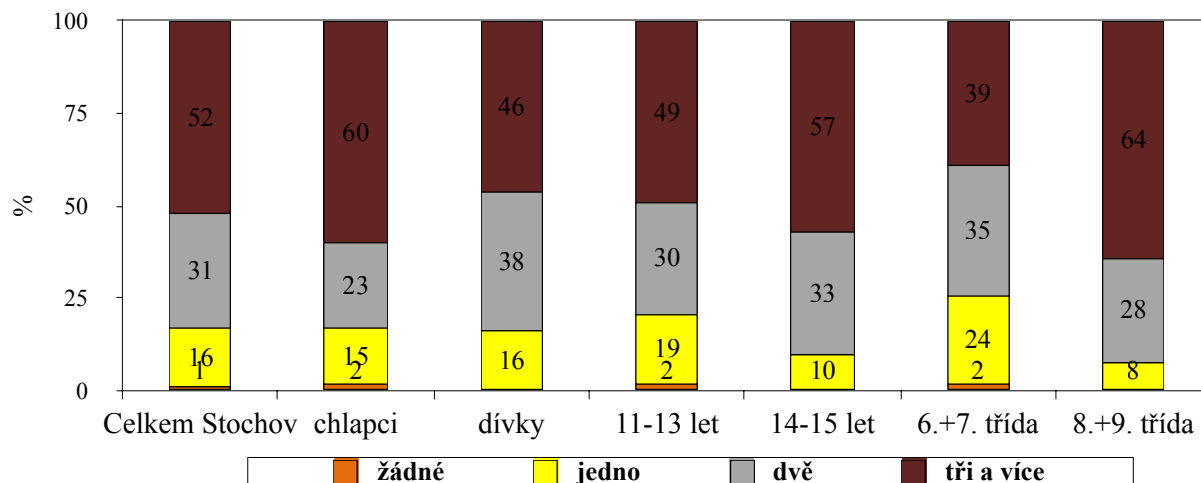
„Kolik vlastníš elektronických zařízení (mobil, notebook, iPad,...)??“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 4: Počet elektronických zařízení žáka stochovské základní školy

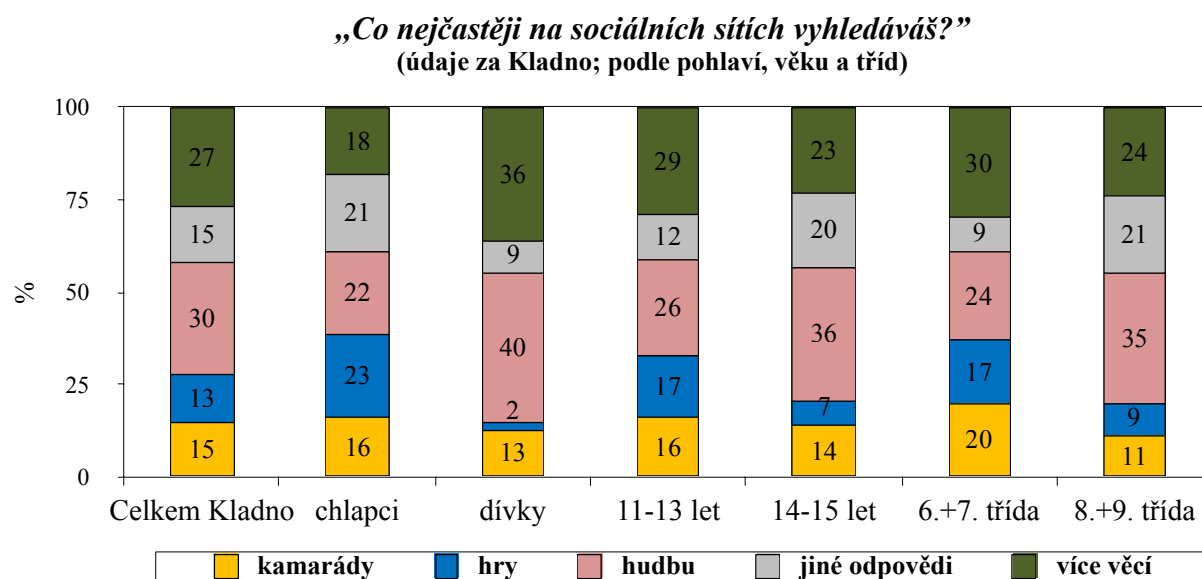
„Kolik vlastníš elektronických zařízení (mobil, notebook, iPad,...)??“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

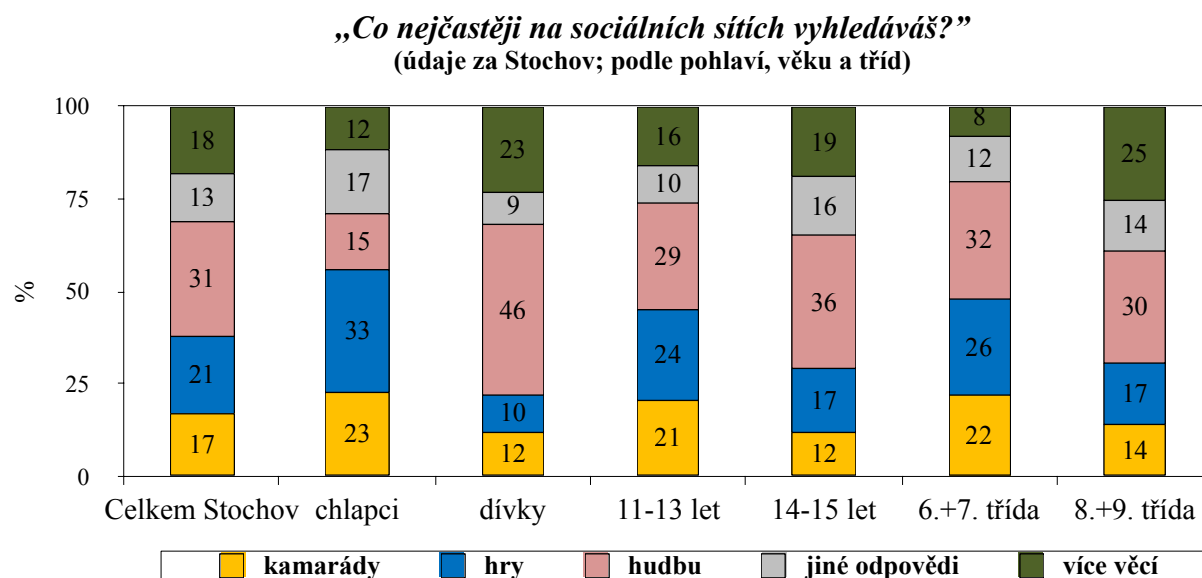
Pomocí dotazníku bylo i zjišťováno, co nejčastěji žáci na sociálních sítích vyhledávají. Překvapujícím zjištěním bylo, že kamarády ke komunikaci vyhledá pouhých 16% chlapců a 13% dívek na kladenské základní škole. Na základní škole ve Stochově hledá nové kamarády 23% chlapců a 12% dívek.

Graf 5: Vyhledávání na sociálních sítích kladenskými žáky

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 6: Vyhledávání na sociálních sítích stochovskými žáky

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

V dotazníkovém šetření bylo důležitým faktem i zjištění zda se dotazovaní žáci 2. stupně ZŠ seznámili na internetu s neznámou osobou. Seznámení na sociální síti potvrdilo 56% chlapců a 54% dívek kladenské základní školy. Ve Stochově se výsledky opět podobaly, tudíž že se na sociální síti seznámilo 53% chlapců a 50% dívek.

Překvapivé jsou i výsledky ve věkové kategorii 11 až 13 let, v tomto věku se seznámilo 49% dotazovaných žáků v Kladně a 41% dotazovaných žáků ve Stochově.

Tabulka 5: Seznamování kladenských žáků na sociálních sítích

„Seznámil/a ses s někým na sociální síti?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Seznámil/a ses s někým na soc.síti?	ano	55 %	56 %	54 %	49 %	63 %	48 %	60 %
	ne	45 %	44 %	46 %	51 %	37 %	52 %	40 %
Celkem	Počet	113	59	54	67	46	48	65

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 6: Seznamování stochovských žáků na sociálních sítích

„Seznámil/a ses s někým na sociální síti?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Seznámil/a ses s někým na soc. síti?	ano	51 %	53 %	50 %	41 %	68 %	30 %	69 %
	ne	49 %	47 %	50 %	59 %	32 %	70 %	31 %
Celkem	Počet	109	53	56	68	41	50	59

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

U žáků, kteří odpověděli, že se pomocí sociální sítě seznámili s neznámou osobou, bylo zjišťováno, zda se sešli i osobně. Na kladenské základní škole 59% žáků potvrdilo, že se sešli s jedincem, se kterým se seznámili na sociální síti. Dokonce mezi nejvíce kladně odpovídajícími byli žáci ve věku 11 až 13 let, kteří takto odpověděli v 68%. Na stochovské základní škole 50% dotazovaných žáků potvrdilo, že se s jedincem, kterého poznali na sociální síti sešlo. Ve věku od 11 do 13 let takto odpovědělo 43% žáků, v 6. a 7. třídě této základní školy 59%.

Tabulka 7: Osobní setkání kladenských žáků s osobou, kterou poznali na sociální síti

„Sešli jste se osobně?“
 (údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)
 Na tuto otázku odpovídali pouze ti, kteří se s někým seznámili po internetu

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Sešli jste se osobně?	ano	59 %	59 %	58 %	68 %	48 %	71 %	51 %
	ne	41 %	41 %	42 %	32 %	52 %	29 %	49 %
Celkem	Počet	65	34	31	34	31	24	41

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 8: Osobní setkání stochovských žáků s osobou, kterou poznali na sociální síti

„Sešli jste se osobně?“
 (údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)
 Na tuto otázku odpovídali pouze ti, kteří se s někým seznámili po internetu

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Sešli jste se osobně?	ano	50 %	52 %	48 %	43 %	57 %	59 %	46 %
	ne	50 %	48 %	52 %	57 %	43 %	41 %	54 %
Celkem	Počet	58	29	29	30	28	17	41

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Zajisté je pro mnohé rodiče výhodou, pokud sami využívají některou sociální síť jako jejich dítě, neboť jsou více obeznámeni s jejím fungováním a jsou schopni tak daleko lépe i předvídat možná rizika, která se na sociálních sítích mohou objevit (viz kapitola 4.1 Kyberšikana). Tudíž dotazníkové šetření zjišťovalo, zda jsou rodiče dotazovaných žáků 2. stupně základních škol uživateli sociálních sítí. To, že rodiče sami používají některou sociální síť, v Kladně označilo 77% dotazovaných žáků 2. stupně ZŠ. Na základní škole ve Stochově takto odpovědělo 81% dotazovaných žáků.

Tabulka 9: Rodiče kladenských žáků na sociálních sítích

„Mají i tvoji rodiče profil na některé sociální síti?

(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Mají i tvoji rodiče profil na některé soc. síti?	ano	77 %	78 %	76 %	80 %	72 %	81 %	74 %
	ne	23 %	22 %	24 %	20 %	28 %	19 %	26 %
Celkem	Počet	112	59	53	66	46	47	65

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 10: Rodiče stochovských žáků na sociálních sítích

„Mají i tvoji rodiče profil na některé sociální síti?

(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Mají i tvoji rodiče profil na některé soc. síti?	ano	81 %	81 %	81 %	88 %	69 %	90 %	73 %
	ne	19 %	19 %	19 %	12 %	31 %	10 %	27 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Samozřejmostí bylo zjišťování, zda jsou profily žáků kontrolovány ze strany rodičů, neboť právě kontrola je jednou z možných prevencí, jak zabránit tomu, aby se dítě nestalo obětí jednou z mnoha projevů kyberšikany (viz kapitola 4.1.2 Projevy kyberšikany). V Kladně uvedlo 80% dotazovaných žáků, že jejich profily na sociální síti rodiče nekontrolují. Žáci ve věku 11 až 13 let, kteří by, jak již bylo několikrát zmínováno, sociální síť využívat ani neměli, jsou rodiči kontrolováni jen ve 27%, ve věku 14 až 15 let dokonce jen v 9%. Ve Stochově 69% žáků uvedlo, že rodiče jejich profily nekontrolují. Žákům ve věku 11 až 13 let profily kontroluje 15% rodičů a ve věku žáků od 14 do 15 je to 26%.

Tabulka 11: Kontrola profilů kladenských žáků jejich rodiči
„Kontrolují rodiče tvůj/tvé profil/y na sociálních sítích?“
 (údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Kontrolují rodiče Tvůj profil/y na sociálních sítích?	ano	20 %	17 %	23 %	27 %	9 %	23 %	17 %
	ne	80 %	83 %	77 %	73 %	91 %	77 %	83 %
Celkem	Počet	111	59	52	66	45	48	63

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 12: Kontrola profilů stochovských žáků jejich rodiči
„Kontrolují rodiče tvůj/tvé profil/y na sociálních sítích?“
 (údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Kontrolují rodiče Tvůj profil/y na sociálních sítích?	ano	19 %	15 %	23 %	15 %	26 %	16 %	22 %
	ne	69 %	70 %	68 %	68 %	72 %	60 %	77 %
	nemám sociální síť	12 %	15 %	9 %	17 %	2 %	24 %	1 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Jelikož se tato diplomová práce zabývá negativními a pozitivními vlivy sociálních sítí, bylo pomocí dotazníků zjišťováno, zda žáci vědí, co je to kyberšikana. Ovšem kyberšikana, jak bylo vysvětleno v teoretické části, není pouze napadení jedince pomocí virtuální komunikace, ale má daleko více projevů. Bylo tedy zjišťováno, zda jsou žáci s těmito projevy kyberšikany obeznámeni. 93% dotazovaných žáků v Kladně uvedlo, že ví, co je to kyberšikana. Nicméně projevy kyberšikany samotné spíše poukazují na opak. Pouze 4% dotazovaných kladenských žáků uvedlo, že zná pojem kybergrooming. Pojem happy slapping zná 7%, kyberstalking 23% a sexting 36%.

Na stochovské základní škole uvedlo, že ví, co je to kyberšikana 75%. Opět stejně jako na kladenské základní škole i zde však byla velká neznalost projevů

kyberšikany. To, že vědí, co je to kybergrooming uvedlo 12%, happy slapping pouhých 7%, kyberstalking 20% a sexting 33%.

Tabulka 13: Znalost kyberšikany a jejích projevů u kladenských žáků
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Víš, co je to Kyberšikana?	ano	93 %	93 %	93 %	88 %	100 %	85 %	98 %
	ne	7 %	7 %	7 %	12 %		15 %	2 %
Víš, co je to Kybergrooming?	ano	4 %	3 %	4 %	1 %	7 %	2 %	5 %
	ne	96 %	97 %	96 %	99 %	93 %	98 %	95 %
Víš, co je to Happy Slapping?	ano	7 %	5 %	9 %	7 %	7 %	10 %	5 %
	ne	93 %	95 %	91 %	93 %	93 %	90 %	95 %
Víš, co je to Kyberstalking?	ano	23 %	25 %	21 %	21 %	26 %	23 %	23 %
	ne	77 %	75 %	79 %	79 %	74 %	77 %	77 %
Víš, co je to Sexting?	ano	36 %	36 %	37 %	29 %	46 %	27 %	43 %
	ne	64 %	64 %	64 %	71 %	54 %	73 %	57 %
Celkem	Počet	112	59	53	67	45	48	64

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 14: Znalost kyberšikany a jejích projevů u stochovských žáků
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Víš, co je to Kyberšikana?	ano	75 %	72 %	79 %	65 %	93 %	56 %	92 %
	ne	25 %	28 %	21 %	35 %	7 %	44 %	8 %
Víš, co je to Kybergrooming?	ano	12 %	13 %	11 %	6 %	23 %	2 %	21 %
	ne	88 %	87 %	89 %	94 %	78 %	98 %	79 %
Víš, co je to Happy Slapping?	ano	7 %	4 %	11 %	3 %	14 %	2 %	12 %
	ne	93 %	96 %	89 %	97 %	86 %	98 %	88 %
Víš, co je to Kyberstalking?	ano	20 %	23 %	18 %	10 %	37 %	6 %	32 %
	ne	80 %	77 %	82 %	90 %	63 %	94 %	68 %
Víš, co je to Sexting?	ano	33 %	32 %	33 %	24 %	48 %	18 %	45 %
	ne	67 %	68 %	67 %	76 %	52 %	82 %	55 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Nezbytností bylo zjistit i to, kolik dotazovaných žáků se s tímto negativním vlivem, který se sociálními sítěmi souvisí, setkalo. Žáci na základní školy v Kladně se s kyberšikanou (ať oni sami nebo jim blízký kamarád) setkali v 29%. Žáci stochovské základní školy se s kyberšikanou setkali v 23%.

Tabulka 15: Kladenští žáci a jejich setkání se s kyberšikanou

„Setkal/a ses s kyberšikanou (ty sám/sama nebo kamarád/ka)?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Setkal/a ses s kyberšikanou (ty sám/sama nebo kamarád/ka)?	ano	29 %	26 %	33 %	27 %	33 %	28 %	30 %
	ne	71 %	74 %	67 %	73 %	67 %	72 %	70 %
Celkem	Počet	109	58	51	64	45	46	63

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 16: Stochovští žáci a jejich setkání se s kyberšikanou

„Setkal/a ses s kyberšikanou (ty sám/sama nebo kamarád/ka)?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Setkal/a ses s kyberšikanou (ty sám/a nebo kamarád/ka)?	ano	23 %	19 %	26 %	28 %	14 %	26 %	20 %
	ne	77 %	81 %	74 %	72 %	86 %	74 %	80 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Dotazníkové šetření zkoumalo i to, zda byli žáci s nebezpečím, které jim může hrozit na internetu v prostředí sociálních sítí, tedy s kyberšikanou, obeznámeni ve škole. Že byli s kyberšikanou obeznámeni ve škole uvedlo 62% žáků kladenské školy. Na stochovské škole bylo s nebezpečím, které kyberšikana představuje, obeznámeno 67% dotazovaných žáků.

Tabulka 17: Informovanost kladenských žáků o kyberšikaně prostřednictvím školy

„Probíráte ve škole možné hrozby na internetu (kyberšikanu)?“

(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Probíráte ve škole možné hrozby na internetu (kyberšikanu)?	ano	62 %	58 %	66 %	64 %	58 %	69 %	56 %
	ne	38 %	42 %	34 %	36 %	42 %	31 %	44 %
Celkem	Počet	109	59	50	64	45	45	64

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 18: Informovanost stochovských žáků o kyberšikaně prostřednictvím školy

„Probíráte ve škole možné hrozby na internetu (kyberšikanu)?“

(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Probíráte ve škole možné hrozby na internetu (kyberšikanu)?	ano	67 %	64 %	70 %	67 %	66 %	74 %	60 %
	ne	32 %	36 %	30 %	33 %	34 %	26 %	40 %
Celkem	Počet	108	52	56	67	41	50	58

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Nejenom škola by měla žáky poučit ať už během hodin mediální výuky nebo v hodinách informatiky o kyberšikaně, ale v první řadě by to měli být samotní rodiče. Kladenští žáci uvedli, že v 64% se s nimi rodiče o kyberšikaně baví, na stochovské škole své děti o kyberšikaně poučilo 59% rodičů.

Tabulka 19: Informovanost kladenských žáků o kyberšikaně prostřednictvím rodičů

„Baví se s tebou rodiče o možných hrozbách na internetu (kyberšikaně)?“

(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Baví se s tebou rodiče o možných hrozbách na internetu (kyberšikaně)?	ano	64 %	52 %	78 %	67 %	61 %	65 %	64 %
	ne	36 %	48 %	22 %	33 %	39 %	35 %	36 %
Celkem	Počet	109	58	51	66	43	48	61

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Tabulka 20: Informovanost stochovských žáků o kyberšikaně prostřednictvím rodičů

„Baví se s tebou rodiče o možných hrozbách na internetu (kyberšikaně)?“

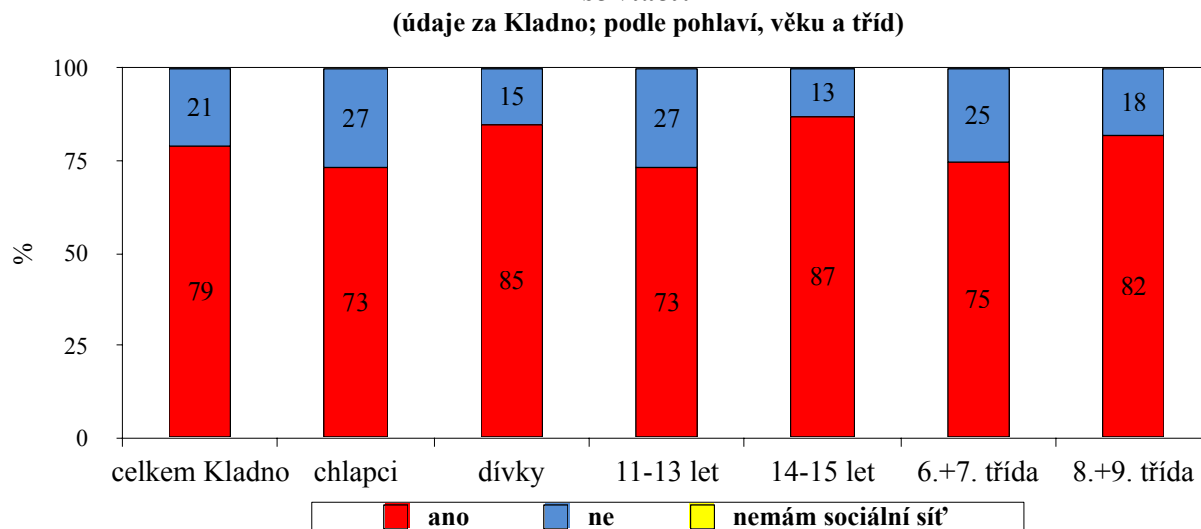
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

		Celkem	Pohlaví		Věk		Třída	
			chlapec	dívka	11 - 13 let	14 - 15 let	6. + 7. třída	8. + 9. třída
Baví se s tebou rodiče o možných hrozbách na internetu (kyberšikana)?	ano	59 %	47 %	70 %	54 %	67 %	58 %	60 %
	ne	41 %	53 %	30 %	46 %	33 %	42 %	40 %
Celkem	Počet	110	53	57	68	42	50	60

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

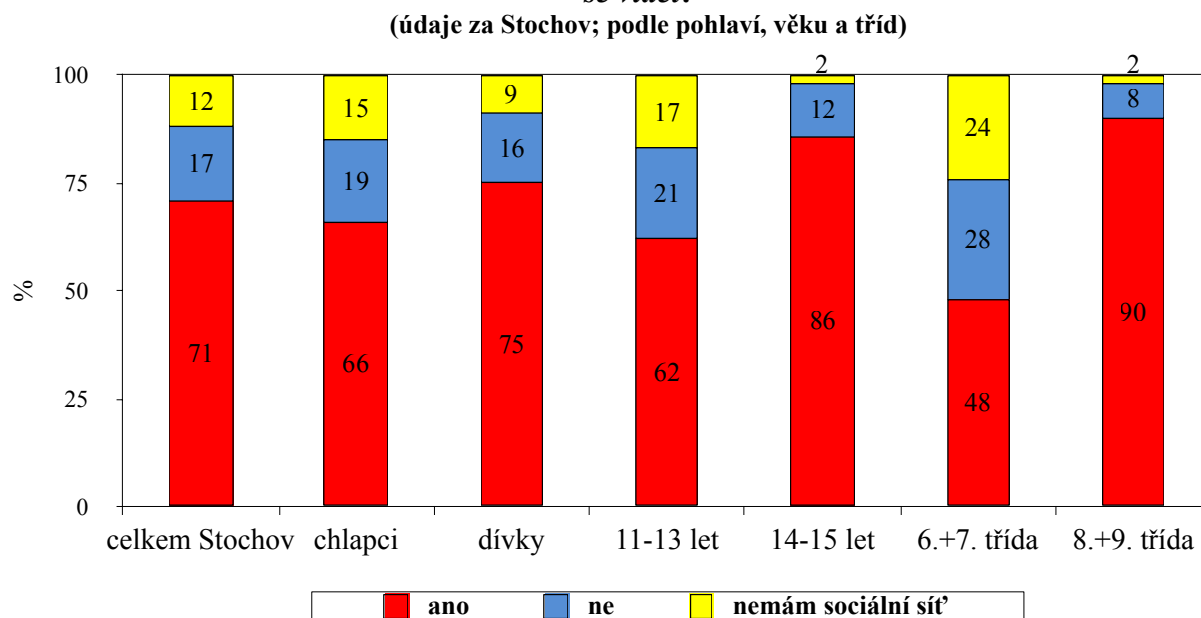
Z pozitivních vlivů sociálních sítí byla především zmiňována komunikace s druhými osobami a i možnost komunikovat s lidmi, které jedinci nemají z jakéhokoli důvodu možnost vidět (stěhování apod.). To, že díky sociálním sítím jsou žáci kladenské školy v kontaktu s lidmi, se kterými se momentálně nemohou stýkat, uvedlo 79%. Na stochovské základní škole takto odpovědělo 71% dotazovaných žáků.

Graf 7: Kladenští žáci a jejich kontakt přes sociální sítě s druhými lidmi
 „Jsi díky sociálním sítím v kontaktu s lidmi, se kterými momentálně nemáš možnost se vidět?“

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 8: Stochovští žáci a jejich kontakt přes sociální sítě s druhými lidmi
 „Jsi díky sociálním sítím v kontaktu s lidmi, se kterými momentálně nemáš možnost se vidět?“

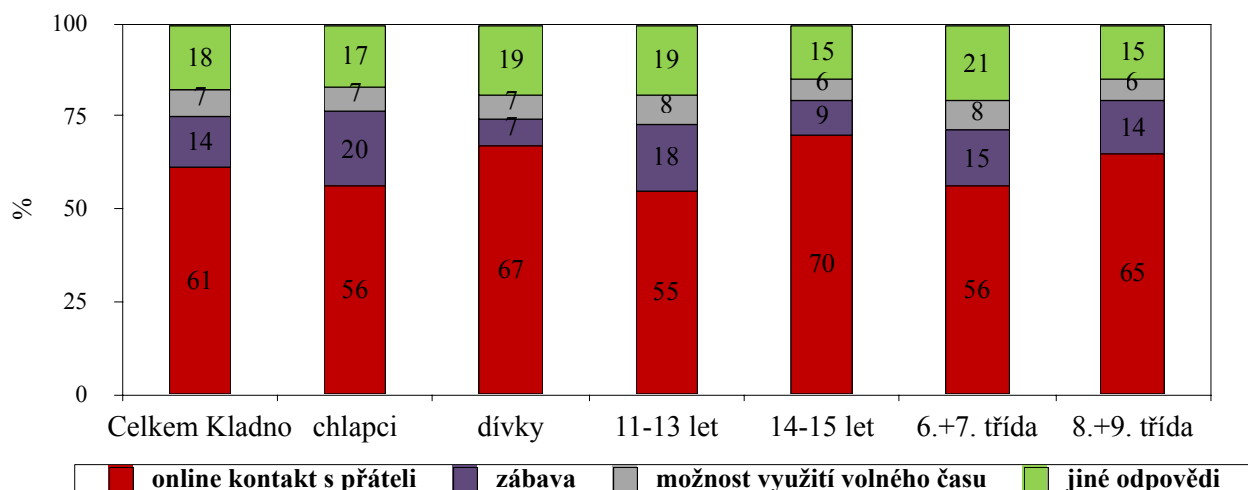
Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Žáci obou škol odpovídali i na otázku, co je podle nich největším přínosem, a tudíž pozitivním vlivem sociálních sítí. Nejčastější odpovědí, 61%, byl online kontakt s

přáteli u kladenských žáků. Stejnou možnost v 64% odpovědí zvolili i žáci stochovské školy.

Graf 9: Největší přínos sociálních sítí podle kladenských žáků

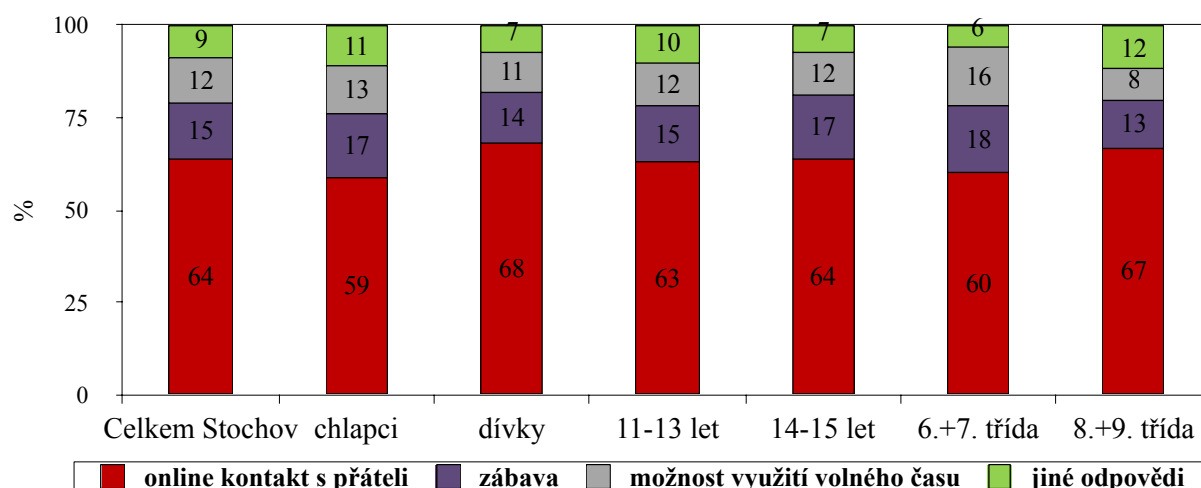
„Co je podle tebe největším přínosem sociálních sítí?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 10: Největší přínos sociálních sítí podle stochovských žáků

„Co je podle tebe největším přínosem sociálních sítí?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

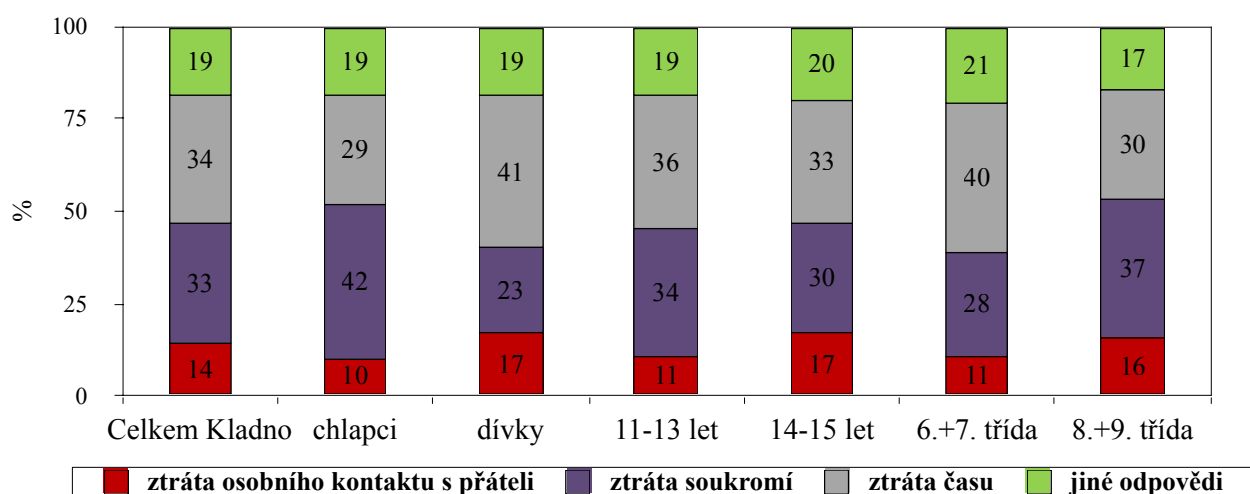

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Žáci odpovídali i na to, co je podle nich naopak největším záporům, negativním vlivem sociálních sítí. Zde se odpovědi žáků obou škol rozcházejí. Kladenská žáci potvrdili, že za největší zápor sociálních sítí považují v 34% ztrátu času (v 33% ztrátu soukromí) a žáci stochovské základní školy vidí ve 42% největší zápor sociálních sítí v ztrátě soukromí, ztrátu času uvádí 28% z nich.

Graf 11: Největší zápor sociálních sítí podle kladenských žáků

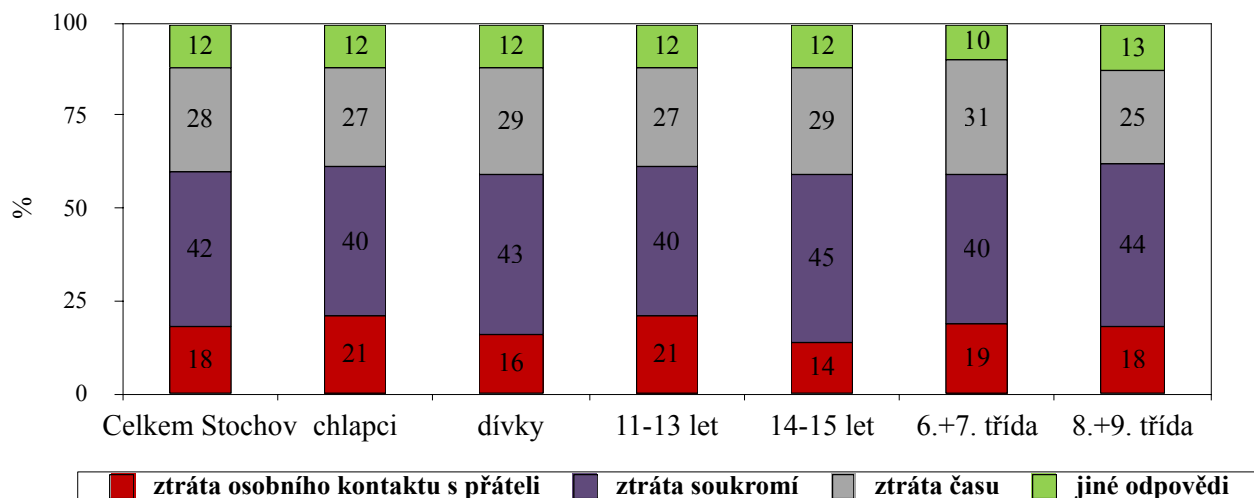
„Co je podle tebe naopak největším záporům sociálních sítí?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 12: Největší zápor sociálních sítí podle stochovských žáků

„Co je podle tebe naopak největším záporům sociálních sítí?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

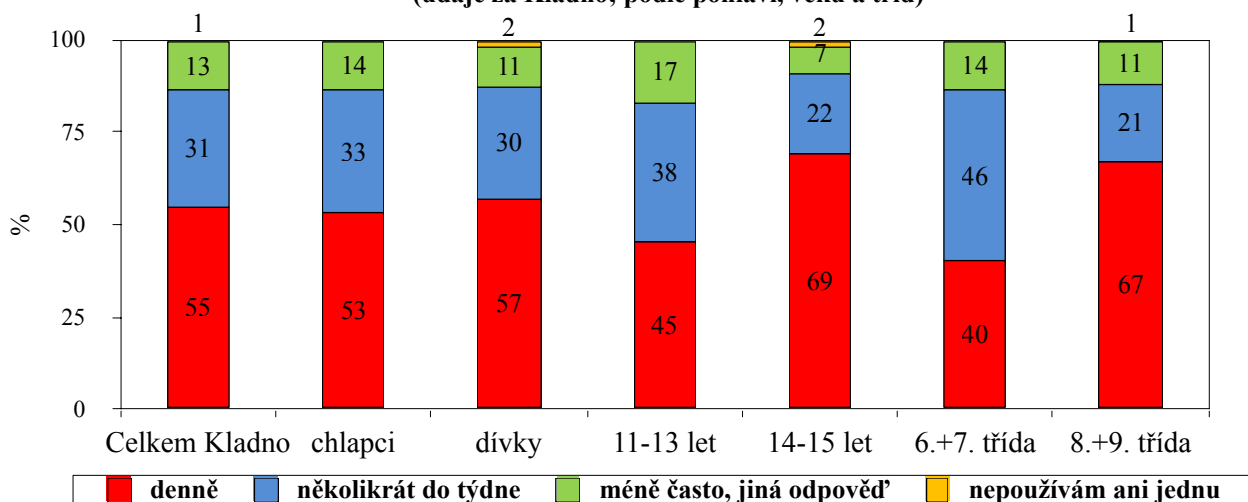

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Jelikož značná část žáků obou škol, především v Kladně, zmínila jako největší zápor sociálních sítí ztrátu času (žáci na stochovské škole ho řadí na druhou příčku), je jistě nutné zobrazit i výsledky týkající se zjištění, jak často sociální sítě využívají. 55% kladenských žáků odpovědělo, že sociální sítě užívají denně. Stejnou odpověď zvolilo i 56% žáků ve Stochově.

Graf 13: Užívání sociálních sítí kladenskými žáky

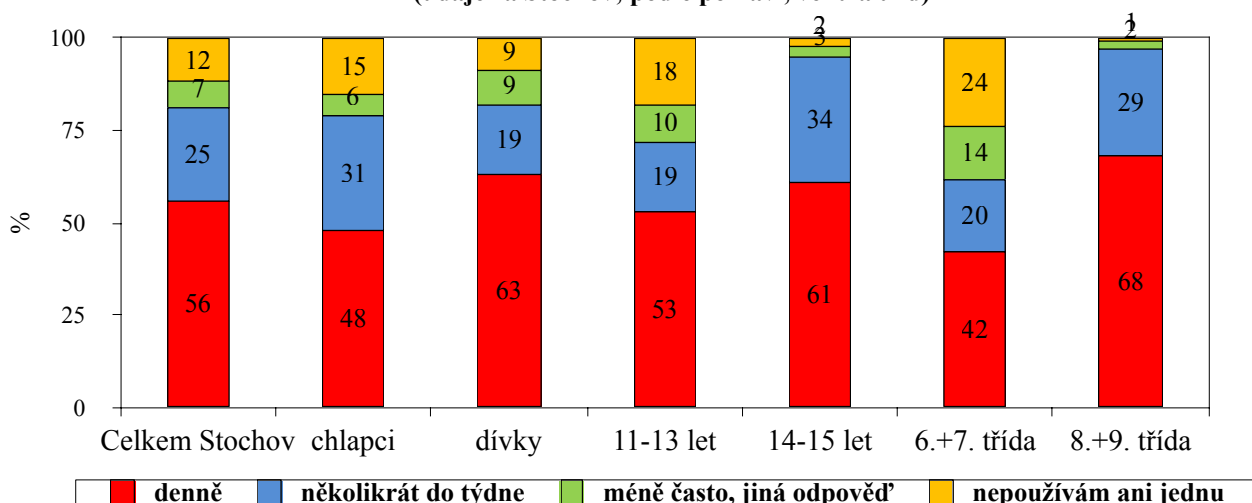
„Jak často používáš některou ze zmíněných sociálních sítí?“
(údaje za Kladno; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

Graf 14: Užívání sociálních sítí stochovskými žáky

„Jak často používáš některou ze zmíněných sociálních sítí?“
(údaje za Stochov; podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

7.7 Interpretace a diskuze výsledků

Bylo stanoveno celkem osm hypotéz týkajících se sociálních sítí a jejich negativním a pozitivním vlivům na žáky 2. stupně ZŠ. Tyto hypotézy byly následně po vyhodnocení výsledků výzkumu potvrzeny nebo vyvráceny.

Hypotéza č. 1: Více než polovina žáků 2. stupně kladenské i stochovské základní školy již ve věku od 11 do 13 let využívá sociální síť Facebook.

Tato hypotéza byla potvrzena. V kladenské základní škole 79% žáků 2. stupně v této věkové kategorii potvrdilo, že i přes podmínky stanovené Facebookem, který stanovuje minimální věkovou hranici od 13 let užívání, ho oni sami využívají. Na stochovské základní škole takto odpovědělo 69% dotazovaných žáků.

Nelze tvrdit, že toto zjištění bylo překvapující, neboť registraci na facebookové stránky, která probíhá v českém jazyce a není nijak náročná, lze snadno obejít. Jakkýkoli uživatel těchto stránek si může svůj věk vymyslet, ať už si léta ubrat či naopak přidat.

Hypotéza č. 2: Více než polovina žáků 2. stupně obou škol používá i jinou sociální síť.

Tato hypotéza byla potvrzena. Bylo zjištěno, že žáci na kladenské škole jsou registrováni na více než jedné sociální síti v 75%, zbývajících 25% má pouze jednu sociální síť. Stochovští žáci mají v 70% více než jen jednu sociální síť, pouze jednu sociální síť využívá 18% stochovských žáků. Bylo zjištěno, že na této škole na 2. stupni 12% žáků není registrováno ani na jedné sociální síti.

Tento trend být registrován na více než pouze jedné sociální síti se díky množství sociálních sítí bude nadále jen zvyšovat. Především jsou to sociální sítě typu Instagram, Snapchat, Ask.fm, na kterých se dnešní generace pubescentů převážně registruje (viz Příloha - B).

Zajímavým zjištěním bylo, že zahraniční sociální síť MySpace, která si dlouhá léta do nástupu Facebooku držela prvenství, u dotazovaných žáků naprosto propadla. V Kladně tuto sociální síť využívají pouhá 3% žáků, ve Stochově dokonce nikdo.

Z českých sociální sítí propadla Líbimseti.cz, dříve jedna z nevyužívanějších sítí v České republice. Dnes ji z kladenských žáků využívají 4% dotazovaných a ve Stochově pouze 1%.

Hypotéza č. 3: Alespoň polovina žáků 2. stupně kladenské i stochovské základní školy vlastní více než jedno elektronické zařízení.

Tato hypotéza byla potvrzena. Byl zde předpoklad, že každý z dotazovaných žáků bude vlastníkem minimálně jednoho elektronického zařízení, především mobilního telefonu, a dále budou již i vlastníky dalších elektronických zařízení, která jim umožní přístup na internet. Kladenští žáci potvrdili, že vlastní dvě elektronická zařízení v 37% a tři a více těchto zařízení v 56%, 1% těchto žáků uvedlo, že nevládní ani jeden elektronický přístroj. Stochovští žáci v 31% vlastní dvě elektronická zařízení, 52% z dotazovaných tři a více, opět 1% dotazovaných uvedlo, že nevládní ani jedno zařízení.

Nicméně, aby se i ti žáci, kteří nevládní žádné elektronické zařízení, dostali k internetu a následně k sociálním sítím, není nemožné. Neboť, jak již bylo zmíněno v kapitole 7.3 Výzkumný vzorek, ve školách jim jsou umožněny přístupy k počítačům v hodinách informatiky v Kladně a výpočetní techniky ve Stochově.

Hypotéza č. 4: U více než poloviny žáků obou základních škol ve věku 11 – 13 let i ve věku 14 – 15 let nejsou kontrolovány jejich profily na sociálních sítích rodiči.

Tato hypotéza byla potvrzena. V Kladně 73% žáků ve věku od 11 do 13 let uvedlo, že rodiče jejich profily na sociálních sítích nekontrolují, ve věku od 14 do 15 let toto uvedlo 91% dotazovaných žáků. Na stochovské základní škole žákům ve věku 11 až 13 let nekontroluje profily 68% rodičů, starším žákům 14 až 15 let 72%.

Jedním z možných důvodů, proč rodiče nekontrolují sociální sítě svých dětí, je možnost, že oni sami se neorientují ve fungování těchto sítí. V Kladně 77% dětí uvedlo, že jejich rodiče jsou sami registrováni na nějaké sociální sítí, nejčastěji se jednalo o sociální síť Facebook. Ve Stochově toto uvedlo 81% žáků, opět se jednalo o sociální síť Facebook (viz Datová matice otázka č. 14). Jenže pokud dotazovaní žáci uvádějí, že jsou registrováni na více než pouze jedné sociální sítí (Instagram, Ask.fm apod.), je pravděpodobné, že rodiče se na tyto zahraniční sociální sítě nezaměřují a ve většině případů ani nevědí, na jakém principu pracují.

Hypotéza č. 5: Alespoň polovina dotazovaných žáků kladenské i stochovské základní školy se seznámila na sociální síti s neznámým uživatelem.

Tato hypotéza byla potvrzena. Žáci kladenské základní školy v 55% uvedli, že se seznámili na sociální síti s osobou, kterou dříve neznali. Zaměříme-li se na žáky 6. a 7. třídy, tak ti uvedli, že se takto seznámili v 48%. Žáci stochovské základní školy se s neznámým člověkem na sociální síti seznámili v 51%. Opět zaměříme-li se na 6. a 7. třídy, je to zde 30% dotazovaných.

Jistě není správné předpokládat, že každý neznámý člověk, se kterým se žáci na sociálních sítích spřátelí, je nebezpečný. Nicméně existuje řada případů, kdy se za dítě ve věku své oběti na sociální síti vydával pedofil či jiná nebezpečná osoba. I toto by měl být tedy jeden z důvodů, proč by rodiče měli své potomky a především to, s kým se na sociálních sítích baví, kontrolovat. Neboť v Kladně ti žáci, kteří uvedli, že se s někým neznámým díky sociální síti seznámili, se i v 59% sešli. Žáci 6. a 7. tříd se s neznámou osobou sešli dokonce v 71%. Ve Stochově potvrdilo schůzku 50% dotazovaných žáků, v 6. a 7. třídách 59% žáků.

Hypotéza č. 6: Více než polovina dotazovaných žáků obou základních škol ví, co je to kyberšikana.

Tato hypotéza byla potvrzena. Kladenští žáci 2. stupně uvedli v 93%, že vědí, co to kyberšikana je. Ve Stochově toto uvedlo 76% žáků. Přesto ale následující odpovědi na otázky týkající se projevů kyberšikany (viz Kapitola 4.1.2 Projevy kyberšikany), naznačují opak. Neboť kybergrooming znají 4% kladenských žáků 2. stupně, happy slapping zná 7% z nich, cyberstalking 23% a sexting 36%. Přesto pokud by žáci měli tyto pojmy vysvětlit, dá se předpokládat, že by se počet těch, kteří doopravdy vědí, o co se jedná, ještě zmenšil.

Znalost těchto pojmů ve Stochově přinesla podobné výsledky jako na kladenské základní škole, tedy že kybergrooming zná 12%, happy slapping 7%, cyberstalking 20% a sexting 33% dotazovaných žáků 2. stupně ZŠ.

Hypotéza č. 7: Za největší přínos sociálních sítí považuje alespoň polovina dotazovaných žáků kladenské i stochovské školy kontakt s přáteli.

Tato hypotéza byla potvrzena. Tuto hypotézu potvrdilo v Kladně 61% žáků a 64% žáků ve Stochově. Především s touto hypotézou souvisela otázka týkající se možnosti kontaktu s osobou, se kterou nemohou dotazovaní žáci komunikovat jinak než přes sociální síť. Tuto variantu zvolilo 79% kladenských a 71% stochovských žáků.

Hypotéza č. 8: Za největší zápor sociálních sítí považuje více než polovina žáků obou základních škol přílišné trávení času na nich.

Tato hypotéza byla vyvrácena. V žádné z obou skupin žáků nemá nadpoloviční většina názor, že největším negativem sociálních sítí je přílišné trávení na nich. Názory žáků obou škol se rozcházejí i v tom, v čem především vidí negativní vliv sociálních sítí. 34% kladenských žáků považuje za největší zápor, to že kvůli nim mají nedostatek času, u stochovských žáků to je jen 28%. Zajímavým zjištěním je fakt, že za nejmenší zápor považují ztrátu osobního kontaktu s přáteli, tuto možnost zvolilo 14% z nich. Stochovští žáci jako největší zápor uvedli ztrátu soukromí 42%, ztrátu osobního kontaktu s přáteli zvolilo 18% žáků.

7.8 Závěry výzkumu

Cílem této diplomové práce bylo popsat negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí a následně porovnat tyto vlivy pomocí dotazníkové šetření, kterého se zúčastnili žáci 2. stupně dvou základních škol, jedné v Kladně a druhé ve Stochově.

Hlavním cílem výzkumu této diplomové práce bylo ověřit platnost publikovaných teorií o vlivu sociálních sítí na cíleně vybraném vzorku žáků 2. stupně ZŠ. Dále bylo zjišťováno, v jaké míře jsou tito žáci aktivními uživateli sociálních sítí, které z nich využívají, jak hodnotí na základě vlastních zkušeností vlivy sociálních sítí i na sebe. Pro výzkum byly zvoleny dvě různé ZŠ, aby bylo možno porovnat shody, eventuálně odlišnosti v odpovědích žáků. Vytyčené cíle výzkumu byly splněny.

Pro dotazníkové šetření bylo stanoveno osm hypotéz vycházejících z dosavadních teorií o sociálních sítích a jejich vlivu na uživatele, které měly být potvrzeny, nebo vyvráceny při konkrétním zkoumání na vzorku žáků 6. - 9. tříd ZŠ.

Sedm hypotéz bylo podle předpokladu potvrzeno, pouze jedna, osmá hypotéza, byla vyvrácena, respektive nebyla potvrzena.

Analýza odpovědí na otázky vztahující se k jednotlivým hypotézám byla zpracována graficky. Odpovědi na otázky jsou rozděleny vždy do dvou grafů či tabulek podle škol. V každém grafu jsou pak zpracovány odpovědi podle pohlaví a věku žáků (11 - 13 let, 14 - 15 let) a tomu odpovídajícímu zařazení do tříd (6. - 7. třída, 8. - 9. třída).

Bylo potvrzeno, že žáci využívají několik sociálních sítí (viz graf 1, 2) především zahraničních. Nejčastěji Facebook a poté Google+, Instagram a Ask.fm (viz Příloha B).

V kladenské škole všichni žáci používají aspoň jednu sociální síť, častěji dvě až tři a více. Naproti tomu na stochovské škole uvedlo 12% žáků (15% chlapců a 9% dívek), že nepoužívají žádnou sociální síť. Přitom pouze 1% stochovských žáků, podle údajů v dotazníku, nevlastní žádné elektronické zařízení. To znamená, že ne všichni žáci, kteří vlastní třeba i více elektronických zařízení, je nevyužívají ke sdílení sociálních sítí.

Negativním zjištěním bylo, že ačkoliv žáci tráví na sociálních sítích spoustu času, jen poměrně malé procento rodičů se o tyto jejich aktivity zajímá, a to i u těch nejmladších pubescentů (11 - 13 let). Je samozřejmě otázkou, do jaké míry i rodiče, kteří činnost svých dětí kontrolují, mohou zjistit všechno, co by jejich dítě z této strany mohlo ohrozit. Důležitější je asi důvěra dětí k rodičům, vysvětlování, upozorňování na rizika.

Potvrdilo se, že žáci se seznamují na sociálních sítích s neznámými osobami a dokonce dochází i ke schůzkám (viz tabulka 5, 6, 7, 8). Přestože nejde o masový jev, je nutné mít toto nebezpečí na zřeteli. V tomto směru by bylo třeba zvýšit informovanost jak dětí, tak i rodičů. Stranou nesmí zůstat ani škola.

Ačkoliv žáci vědí, co je kyberšikana (viz tabulka 13, 14), v některých případech se s ní i setkali (viz tabulka 15, 16), jen málo žáků ví, jaké formy může kyberšikana mít. Bylo by zajímavé zjistit, s jakou podobou kyberšikany se žáci setkali. Tato otázka však nebyla v dotazníku položena.

Žáci byli schopni zhodnotit jak negativní dopad sociálních sítí na svůj život, volný čas, tak i to, čím jsou pro ně sociální sítě přínosem (viz graf 9, 10). Názor žáků se rozchází i u osmé hypotézy. Více než polovina žáků nepovažuje za nejdůležitější negativní vliv ztrátu času, jak hypotéza předpokládala (viz graf 11, 12). Zajímavým zjištěním bylo, že za nejmenším zápor obě skupiny žáků uvedli ztrátu osobního kontaktu s přáteli.

Výzkum díky dotazníkovému šetření ověřil platnost na samém počátku stanovených hypotéz, které potvrdil či vyvrátil. Byly zjištěny výsledky, které se daly předpokládat, ale i výsledky, které byly překvapující. Výsledky byly zaznamenány do přehledných grafů a tabulek, které umožňují lepší orientaci v získaných datech.

ZÁVĚR

Sociální sítě a jejich stále rostoucí vliv na jednotlivce je nepopíratelný. Dnes se již každý může registrovat na sociální síť dle svého výběru a být tak v kontaktu s lidmi nejen ze svého okolí. Právě tato možnost, propojování lidí mezi sebou, je na sociálních sítích pozitivní. Nicméně obnáší to i jistá rizika, především pokud jsou uživateli mladší jedinci, kteří nevědí, jak se těmto rizikům bránit.

Cílem této diplomové práce bylo popsat negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí a porovnat tyto vlivy na žáky 2. stupně ZŠ dvou vybraných základních škol. Teoretická část práce obsahuje relevantní poznatky o komunikaci, virtuální komunikaci, sociálních sítích a některé základní poznatky z dětské psychologie. Praktická část byla realizována formou dotazníkového šetření a soustředila se na negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí, kterým jsou žáci 2. stupně ZŠ vystaveni. Cílovou skupinou tohoto výzkumu byli žáci ve věku 11 až 15 let, čili pubescenti. Pomocí dotazníkového šetření bylo zjišťováno, na jakých sociálních sítích jsou registrováni, kolik vlastní elektronických zařízení, pomocí kterých se můžou na sociální sítě kdykoliv přihlásit. Výzkum zjišťoval i to, zda jsou tito žáci kontrolováni prostřednictvím rodičů, aby se zabránilo možným rizikům v podobě kyberšikany, a zda jsou vůbec žáci o kyberšikaně poučeni. Byly zjištěny i poznatky o tom, co sami žáci považují za největší přínos, které jim sociální sítě nabízejí. Cíl diplomové práce stanovený v úvodu byl splněn. Byly popsány negativní i pozitivní vlivy sociálních sítí a tyto vlivy byly porovnány na žácích 2. stupně ZŠ.

Výzkumu se celkem zúčastnilo dvě stě dvacet tři žáků 2. stupně dvou základních škol, jedné v Kladně a druhé ve Stochově. V dotazníku žáci odpovídali na dvacet sedm uzavřených i otevřených otázek. První skupina otázek zjišťovala, na kterých sociálních sítích jsou žáci registrováni a kolik času na nich tráví. Další část otázek zjišťovala, kolik dotazovaní žáci vlastní elektronických zařízení a zda se na sociálních sítích seznámili s neznámou osobou. Část otázek byla zaměřena i na to, zda jsou rodiče žáků sami registrováni na nějaké sociální síti a zda rodiče kontrolují profily svých dětí. Čtvrtý

okruh otázek se zaměřoval na znalost žáků ohledně kyberšikany a jejich projevů. Poslední okruh zjišťoval, co žáci považují za největší přínos, ale i zápor sociálních sítí.

Výsledky výzkumu ukázaly, že dotazovaní žáci i přes nízký věk jsou zpravidla registrováni na více než pouze jedné sociální síti, zároveň vlastní více než jen jedno elektronické zařízení, tudíž je pro ně daleko snazší být na sociální síti kdykoliv k dispozici. Ovšem i tento fakt napomáhá možnému šíření kyberšikany a jejím různým projevům. Výzkum poukázal na zajímavé zjištění, že žáci vědí, co to kyberšikana je, nicméně pokud byly vyjmenovány různé projevy kyberšikany, jen málokdo z nich věděl, o co se jedná. Tudíž je možné, že i někteří jedinci mohou být obětí kyberšikany a nemusí tušit, že se o kyberšikanu jedná. Alarmujícím zjištěním bylo především to, že se žáci velmi často pomocí sociálních sítí seznamují s cizími osobami a ve většině případů se s nimi pak i osobně setkají. To, že se žáci sejdou s osobou, kterou nikdy v životě předtím neviděli, může být i negativním důsledkem toho, že jejich profily a to, co na sociálních sítích dělají, není kontrolováno jejich rodiči, což bylo následně ve výzkumu potvrzeno. Bylo také potvrzeno, že za největší pozitivum sociálních sítí žáci považují kontakt s lidmi i umožnění být v kontaktu s někým, s kým to momentálně není jinak možné. Ve výzkumu se rozcházelý odpovědi kladenských a stochovských žáků jen v názoru na to, co je podle nich největším záporem sociálních sítí. Kladenští žáci tento zápor vidí ve ztrátě času, který sociálním sítím věnují, stochovští žáci naopak ve ztrátě soukromí. Jinak ve výsledcích výzkumu nebyly zpozorovány větší odchylky mezi odpověďmi u žáků kladenské a stochovské školy.

Aby výsledky tohoto výzkumu mohly být aplikovatelné na celou cílovou skupinu ve věku 11 až 15 let, bylo by zapotřebí většího množství respondentů z různých typů škol a různého sociálního prostředí. Bylo by jistě přínosné ověřit platnost těchto tvrzení na větším počtu žáků, neboť sociální sítě jsou v dnešním světě nepopíratelnou součástí především dospívajících jedinců.

Jedním ze směrů, kterým by se empirický výzkum mohl dále ubírat, by mohlo být hlubší zaměření na rizika spojená s online seznamováním a hlubší probádání kyberšikany a jejich projevů. Především by mělo být rozšířeno povědomí nejen mezi

žáky, ale i mezi jejich rodiči o nebezpečí, se kterým se mohou ve virtuálním prostředí setkat.

Je zřejmé, že se sociální sítě budou nadále rozvíjet a budou se snažit přilákat co nejvíce nových uživatelů. Již dnes sociální sítě nabízejí svým uživatelům možnost sdílení fotografií, videí a neomezenou komunikaci na chatu s přáteli. Bohužel však dochází na nich i k nerozvážnému sdílení osobních údajů, které jsou snadno zneužitelné, a zmiňované kyberšikaně. Je tudíž nezbytností informovat nejen žáky, ale i dospělé o tom, jak se v prostředí sociálních sítí chovat. Jedním z možných prostředků, jak toho docílit, je rozšíření mediální výchovy ve školách, konkrétně se zaměřením na počítačovou gramotnost žáků. Jen získáváním nových poznatků a s tím souvisejícím zvyšováním povědomí o fungování sociálních sítí lze účinně rozšiřovat orientaci v tomto virtuálním prostředí, které se značně liší od reality.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČERNÁ, A., L. DĚDKOVÁ a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.

ECKERTOVÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HORROCKS, CH. *Marshall McLuhan a virtualita*. 1.vyd. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-269-9.

HORT, V., M. HRDLIČKA a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 80-7178-472-9.

JIRÁK, J., H. PAVLÍČKOVÁ a kol. *Média pod lupou: Mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Powerpoint, 2013. ISBN 978-80-87415-70-2.

JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.

KERN, H., CH. MEHL a kol. *Přehled psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-425-5.

LÉVY, P. *Kyberkultura*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0109-5.

MACEK, P. a L. LACINOVÁ. *Vztahy v dospívání*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-034-1.

MCLUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. 1. vyd. Brno: Jota, 2000. ISBN 80-7217-128-6.

- MCQUAIL, D. *Úvod to teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-714-0.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
- OLIVER, D. *Internet: Pět set rad, tipů, technik*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-148-5.
- PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.
- REIFOVÁ, I. a kol. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- SIEBERG, D. *Digitální dieta*. 1. vyd. Praha: Synergie, 2014. ISBN 978-80-7370-314-8.
- SMÉKAL, V., L. LACINOVÁ a L. KUKLA. *Dítě na prahu dospívání*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-84-5.
- ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.
- ŠMAHEL, D. a M. VESELÁ. Online komunity v České republice: Analýza členů a jejich sociálního kontextu. *Sociální studia*. 2009, roč. 6, č. 2. ISSN 1214-813X.
- TYRLÍK, M., P. MACEK a J. ŠIRŮČEK. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulurní kontext*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5107-2.
- URBAN, J. Marketing a komunikace. *Co je motivací pro užívání sociálních sítí?* 2013, roč. 13, č. 1. ISSN 1211-5622.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308.0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-1.

WATZLAWICK, P., J. B. BAVELASOVÁ a D. D.JACKSON. *Pragmatika lidské komunikace*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1999. ISBN 80-86088-04-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

INSTAGRAM. *O nás*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://instagram.com/about/legal/terms/api/>

ASK. *O nás*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://ask.fm/about/policy/terms-of-service>

LIBIMSETI. *Moje libimseti*. [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://napoveda.libimseti.cz/sluzby/moje-libimseti.html>

LIDE. *O nás*. [online]. ©1996-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://onas.seznam.cz/cz/lide-cz.html>

SPOLUZACI. *O službě Spolužáci.cz*. [online]. ©1996-2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://napoveda.seznam.cz/cz/o-sluzbe-spoluzaci.html>

SEZNAM GRAFŮ a TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Počet sociálních sítí užívaných žáky kladenské základní školy.....	64
Graf 2: Počet sociálních sítí užívaných žáky stochovské základní školy.....	65
Graf 3: Počet elektronických zařízení žáka kladenské základní školy.....	68
Graf 4: Počet elektronických zařízení žáka stochovské základní školy.....	68
Graf 5: Vyhledávání na sociálních sítích kladenskými žáky.....	69
Graf 6: Vyhledávání na sociálních sítích stochovskými žáky.....	69
Graf 7: Kladenští žáci a jejich kontakt přes sociální sítě s druhými lidmi.....	79
Graf 8: Stochovští žáci a jejich kontakt přes sociální sítě s druhými lidmi.....	79
Graf 9: Největší přínos sociálních sítí podle kladenských žáků.....	80
Graf 10: Největší přínos sociálních sítí podle stochovských žáků.....	80
Graf 11: Největší zápor sociálních sítí podle kladenských žáků.....	81
Graf 12: Největší zápor sociálních sítí podle stochovských žáků.....	81
Graf 13: Užívání sociálních sítí kladenskými žáky.....	82
Graf 14: Užívání sociálních sítí stochovskými žáky.....	82

Seznam tabulek

Tabulka 1: Používání sociální sítě Facebook žáky na kl. základní škole.....	65
Tabulka 2: Používání sociální sítě Facebook žáky na st. základní škole.....	66
Tabulka 3: Používání sociálních sítí MySpace a Libímseti.cz na kl. z. škole....	66
Tabulka 4: Používání sociálních sítí MySpace a Libimseti.cz na st. z. škole....	67
Tabulka 5: Seznamování kladenských žáků na sociálních sítích.....	70
Tabulka 6: Seznamování stochovských žáků na sociálních sítích.....	70
Tabulka 7: Osobní setkání kl. žáků s osobou, kterou poznali na sociální síti.....	71
Tabulka 8: Osobní setkání st. žáků s osobou, kterou poznali na sociální síti.....	71
Tabulka 9: Rodiče kladenských žáků na sociálních sítích.....	72

Tabulka 10: Rodiče stochovských žáků na sociálních sítích.....	72
Tabulka 11: Kontrola profilů kladenských žáků jejich rodiči.....	73
Tabulka 12: Kontrola profilů stochovských žáků jejich rodiči.....	73
Tabulka 13: Znalost kyberšikany a jejích projevů u kladenských žáků.....	74
Tabulka 14: Znalost kyberšikany a jejích projevů u stochovských žáků.....	75
Tabulka 15: Kladenští žáci a jejich setkání se s kyberšikanou.....	76
Tabulka 16: Stochovští žáci a jejich setkání se s kyberšikanou.....	76
Tabulka 17: Informovanost kl. žáků o kyberšikaně prostřednictvím školy.....	77
Tabulka 18: Informovanost st. žáků o kyberšikaně prostřednictvím školy.....	77
Tabulka 19: Informovanost kl. žáků o kyberšikaně prostřednictvím rodičů.....	78
Tabulka 20: Informovanost st. žáků o kyberšikaně prostřednictvím rodičů.....	78

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B - Přehled používání konkrétních sociálních sítí	VI
Příloha C - Datová matice	VIII

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Jmenuji se Gabriela Formánková a jsem studentkou 5. ročníku Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Touto cestou bych tě poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který použiji ve své diplomové práci

U každé otázky označ prosím, zakroužkováním, jednu odpověď

1. Kolik celkem používáš sociálních sítí?

- a) žádnou
- b) 1
- c) 2
- d) více než 2

2. Používáš sociální síť Facebook?

- a) ano
- b) ne

Google+?

- a) ano
- b) ne

Líbimseti?

- a) ano
- b) ne

Ask.fm?

- a) ano
- b) ne

Twitter?

- a) ano
- b) ne

Instagram?

- a) ano
- b) ne

MySpace?

- a) ano
- b) ne

Lide.cz?

- a) ano
- b) ne

Snapchat?

- a) ano
- b) ne

3. Pokud užíváš i jinou sociální síť, která zde není, napiš prosím její název

4. Jak často používáš některou ze zmíněných sociálních sítí?

- a) nepoužívám ani jednu *(přeskoč otázku číslo 5)
- b) denně
- c) několikrát do týdne
- d) jiná odpověď _____

5. Kolik hodin denně trávíš na sociálních sítích?

- a) méně než 1 hodinu
- b) 1 hodinu
- c) 2 hodiny
- d) jiná odpověď _____

6. Čemu věnuješ nejvíce volného času?

- a) učení
- b) sportu
- c) sociálním sítím
- d) jiná odpověď _____

7. Kolik hodin denně trávíš venku s přáteli?

- a) méně než hodinu
- b) 1 hodinu
- c) 2 hodiny
- d) jiná odpověď _____

8. Kolik vlastních elektronických zařízení (mobilní telefon, notebook, iPad,...)?

- a) žádné
- b) 1
- c) 2
- d) více než 2

9. Co nejčastěji na sociálních sítích vyhledáváš?

- a) kamarády
- b) hry
- c) hudbu
- d) jiná odpověď _____

10. Seznámil/a ses s někým na sociální síti?

- a) ano
- b) ne *(přeskoč otázku č. 11)

11. Sešli jste se osobně?

- a) ano
- b) ne

12. Kolik máš přibližně přátel na sociální síti Facebook?

- a) nepoužívám tuto sociální síť
- b) 0 - 100
- c) 101 - 200
- d) více než 200

13. Mají i tvoji rodiče profil na některé sociální síti?

- a) ano
- b) ne *(přeskoč otázku č. 14)

14. Jakou sociální síť používají tvoji rodiče?

15. Kontrolují rodiče tvůj profil na sociálních sítích?

- a) ano
- b) ne
- c) nepoužívám žádnou sociální síť

16. Uvědomuješ si nějaké nebezpečí, které může hrozit uživateli sociálních sítí (tedy i tobě)?

- a) ano
- b) ne

17. Baví se s tebou rodiče o možném nebezpečí hrozícím na sociálních sítích?

- a) ano
- b) ne

18. Probíráte ve škole možné hrozby na sociálních sítích?

- a) ano
- b) ne

19. Víš, co je to kyberšikana?

- a) ano
- b) ne

Kybergrooming?

- a) ano
- b) ne

Happy Slapping?

- a) ano
- b) ne

Kyberstalking?

- a) ano
- b) ne

Sexting?

- a) ano
- b) ne

20. Setkal/a ses s kyberšikanou (ty sám/sama nebo kamarád/ka)?

- a) ano
- b) ne

21. Jak často sdílíš své fotografie?

- a) nikdy
- b) denně
- c) několikrát do týdne
- d) jiná odpověď _____

22. Máš zabezpečený svůj profil na sociální síti?

- a) ano
- b) ne
- c) nepoužívám žádnou sociální síť

23. Používáš sociální síť i ke školním aktivitám (třídní skupina,...)?

- a) ano
- b) ne
- c) nepoužívám žádnou sociální síť

24. Jsi díky sociálním sítím v kontaktu s lidmi, se kterými momentálně nemáš možnost se vidět (stěhování, změna školy,...)?

- a) ano
- b) ne
- c) nepoužívám žádnou sociální síť

25. Co je podle tebe největším přínosem sociálních sítí?

- a) online kontakt s přáteli
- b) zábava
- c) možnost využití volného času
- d) jiná odpověď _____

26. Co je podle tebe naopak největším záporem sociálních sítí?

- a) ztráta osobního kontaktu s přáteli
- b) ztráta soukromí
- c) ztráta času
- d) jiná odpověď _____

27. Byl/a bys ochotný/á zrušit svůj profil na sociální síti?

- a) ano
- b) ne
- c) nepoužívám žádnou sociální síť

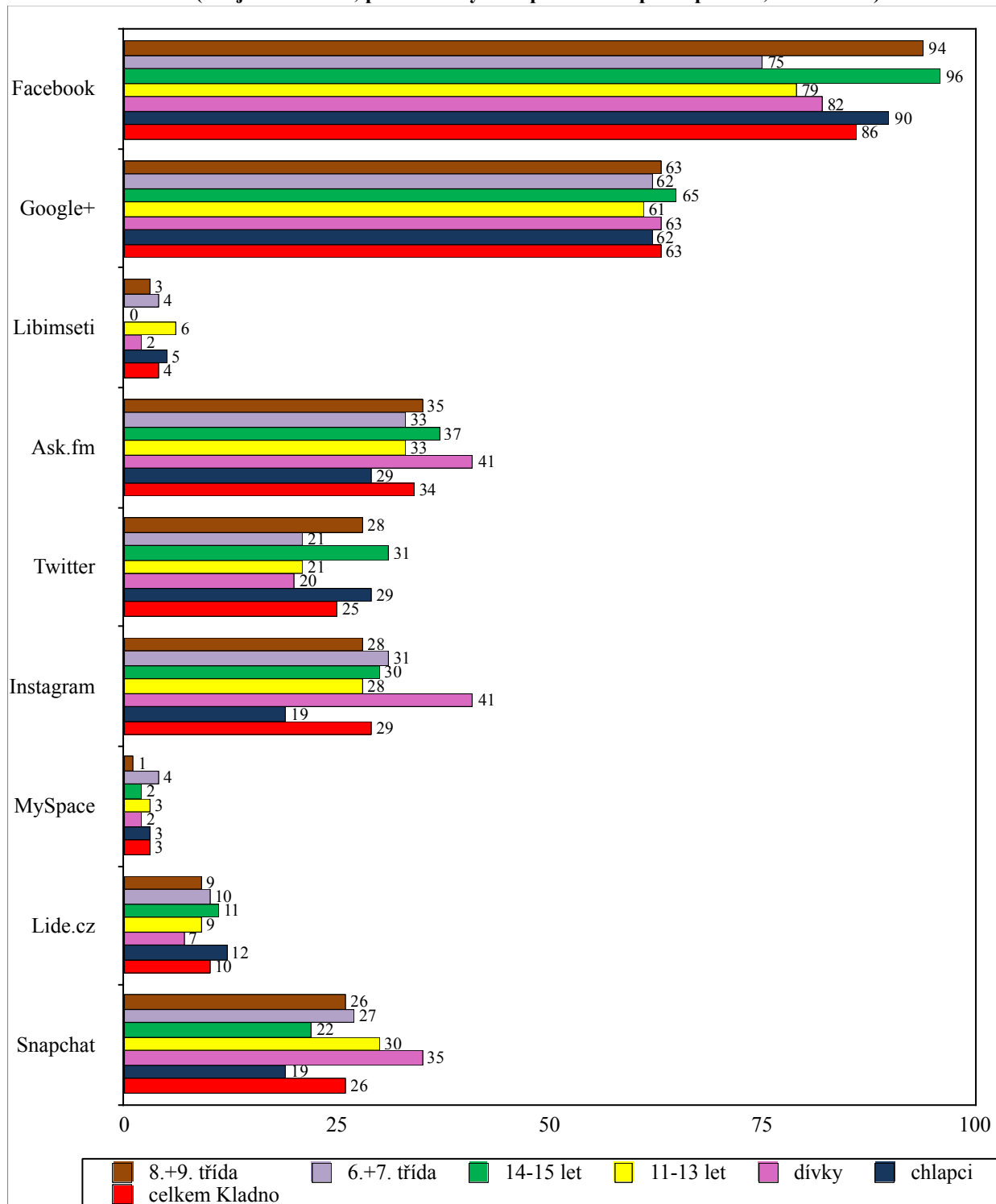
28. Jsem

- a) chlapec
- b) dívka

29. Věk

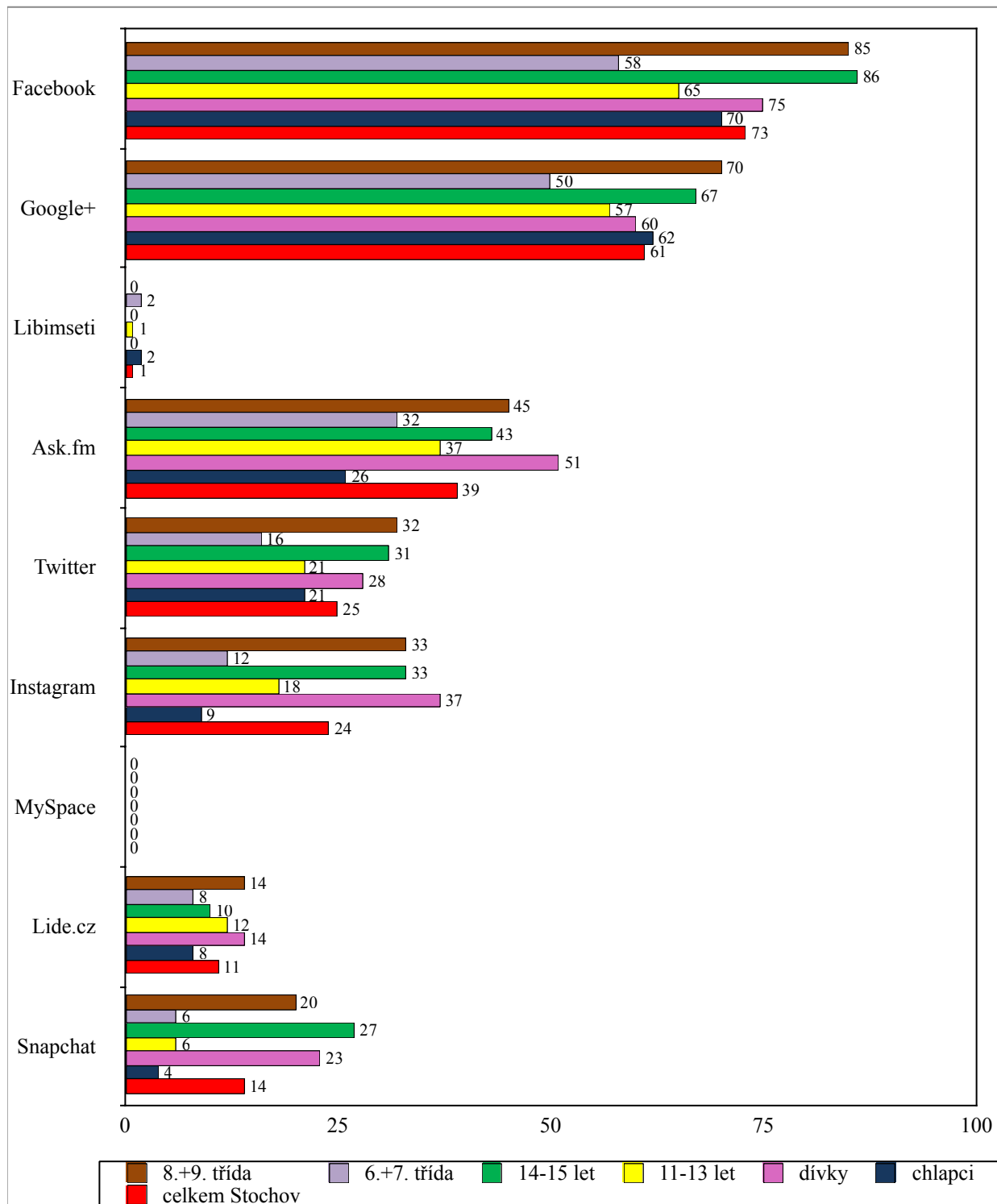
B – Přehled používání konkrétních sociálních sítí

„Používáš některé z následujících sociálních sítí?“
(údaje za Kladno; podíl kladných odpovědí v % podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

„Používáš některé z následujících sociálních sítí?“
 (údaje za Stochov; podíl kladných odpovědí v % podle pohlaví, věku a tříd)

Zdroj: Formánková, vlastní šetření, 2014

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Gabriela Formánková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí na žáky 2. stupně ZŠ

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 83

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: ThDr. et PhDr. Radek Mezuláník Ph.D.